world of children in which one
ders up and down hills and path-
s with ease, encountering strange
tures, some of them falling into
r mixing troughs decorated with
herds wood carvings. Children
space helmets by broken picket
es. Stairs emerging from nothing
leading towards kites in the sky,
dmills and electric poles, rising
he skies, scaled-down hills at the
of which the image

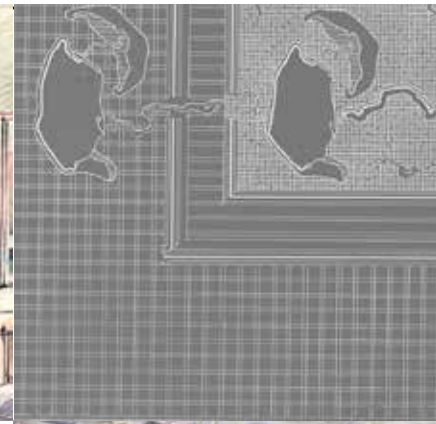

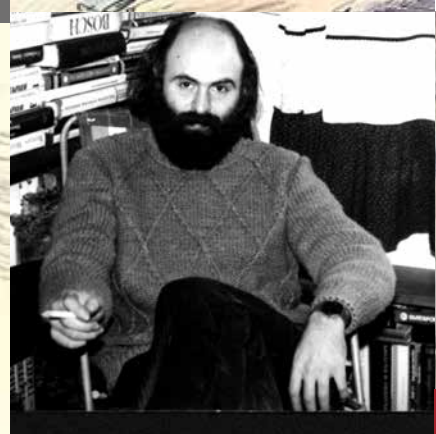

рафи шехирян rafi chehirian

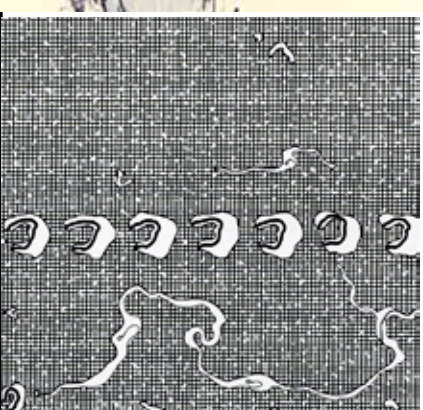

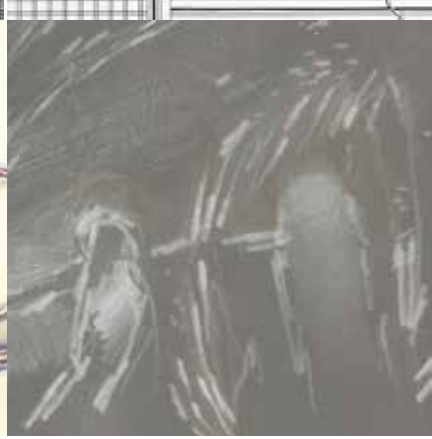

рафи шехирян rafi chehirian

Припомняне

(Изложба на Галина и Рафи Шехирян в галерия „Контраст“)

След 30 години от първата им и единствена самостоятелна изложба в България (1987) галерия „Контраст“ представя отново Галина и Рафи Шехирян. Рафи Шехирян не е включван в нито една художествена изложба у нас до 1988 г. – годината, в която той напуска страната, за да се върне инцидентно само веднъж до кончината му в САЩ през 2011 г. За разлика от него, още от средата на 80-те години Галина Шехирян е редовен участник в изложбите на приложно-декоративното изкуство. Тя започва много силно с творби, в които овладяването на дървото бе по един начин, който нито беше скулптурен, нито дърворезбарски. Без моделиране на формата, още в тези години тя достигна в работите си до една „нова предметност“. Спомням си нейното корито за водопой (1987) („Форма II“) с набитите кремъци, по подобие на тези от диканите, с елементи от овчарска дърворезба и едва видими изображения. В тази творба и в следващите тя изваждаше предмета от бита, от неговата конкретна функционалност и го превръщаше в артефакт, носещ архаични послания от една изчезваща нам култура. В такива експонати, като „Без заглавие“ (1986), освен инкрустация и елементи от традиционна резба, Галина Шехирян включваше и цвета с патината на времето, което внушаваше респект към историята и паметта. Запомнила съм също появата ѝ в Седмата младежка изложба през 1985 г. и на Симпозиума по дървопластика в Трявна, където получи специалната награда на журито, както и участието ѝ в ОХИ „Приложни изкуства“ (1987). Тогава тя бе удостоена с годишната награда на критиката. Не можеше да не я забележиш. Тя беше прецедент в българското изкуство за времето си, пренасяйки предметите от една битова и времева среда в съвременната чрез подмяната на оригиналната им форма и функция. Така те се превръщаха в нейна органична естетика и стилистика, носейки елементи от излъчването на тотема и ритуалността, подобно на идолите. В този смисъл това бе нещо наистина без аналог у нас. Тази нейна поява, която по-късно получи своите последователи, бе своевременно забелязана и отбелязана от колегите ѝ и от критиците. Стилът ѝ, отличаващ се с изискана комбинация от архетипове, без еклектизъм, на принципа на асоциативна предметност, беше в синхрон с постмодернизма на 70 – 80-те десетилетия на XX век.

В изложбата в галерия „Контраст“ (септември – октомври 2018 г.) Галя се представя чрез непознати на българската публика творби от стъкло, правени в студиото ѝ в Ню Джърси и Флорида, в традицията на старата техника на *verra iglomese* (reverse painting), позната още от Ренесанса. Изящни като форма, стилистика и изискани цветови нюанси, в които детайлът е част от съвършенството им, и този път тя остава вярна на себе си в оригиналната интерпретация на материала, отново без аналог у нас. Казвам това, защото в

първите и единствени изяви у нас на Галина и Рафи Шехирян в София на „Раковски“ 108 и във Варна (1987), организирани от Филип Зидаров и Румен Серафимов, общото между двамата бе излизане на изкуството им от обсега на елементарната и позната у нас визуалност.

В тази единствена тяхна изложба и в настоящата в галерия „Контраст“ са показани рисунки тип чертежи на Рафи Шехирян, напомнящи езотерични диаграми в стил „компютърна графика“, без обаче във времето, в което те са правени, да са използвани преимуществата на новите визуални изкуства, в тези години малко познати у нас. Те приличат на интегрални схеми и в средата на 80-те години носеха един нов художествен език. Бяха изпълнени с рапидограф и туш и представляваха опит чрез елементите на една, по-късно позната у нас, дигитална естетика да се представят „уловките“ на документа с личните данни, който заменя личността (документа, който Рафи е трябвало да попълва всеки път при опит да замине за чужбина). Потомци на арменци бежанци от геноцида през 1915 г., голяма част от роднините на Рафи са напуснали страната легално още през 60-те години на XX век. Така че, в параграфа на личния формуляр, когато Рафи е искал разрешение за излизане от страната, винаги е трябвало да се отбелязва, че има роднини зад граница. И съответно е получавал отказ за пътуване. Тази борба с бюрокрацията провокира появата на неговите рисунки и бележи съдбата на Рафи и Галина, които през 1988 г. напускат страната, преминават през емиграционния лагер във Виена и се установяват в САЩ. Там двамата започват от нищото, за да постигнат истински успехи в областта на стъклопластиката, текстила, бижутата, живописта и да създадат отново, както в България, своя духовна аура и приятелства, свят на техните илюзии, надежди и сбъднати мечти. Те използват наученото в специалност „Текстил“ на Художествената академия в София – благодарение специално на Марин Върбанов, този широко скроен творец, донесъл европейския полъх от Париж.

Живописта на Рафи не би могла да се обясни, без да си припомним 80-те години, прекарани с Галя в Трявна и в село Янтра, домовете им, напомнящи „Клуб на приятели“ и „Работилница на идеи“, разходките из Тревненския Балкан на Рафи с Димитър Казаков –Нерон и Цветан Колев, с когото са имали силна връзка. Неслучайно Рафи е и един от тези, които допринасят днес в Трявна да се намира най-компактната колекция – дарение от Нерон и неговия брат Колчо, също много надарен и нестандартен автор на пластики и живопис.

Аз не познавах лично Рафи. За първи път през 2014 г. в дома на Цветан в Трявна видях на стената една негова бяла картина – видение, в която изплуваха и потъваха като в приказките от детството деца-птици с ореоли, летящи над извиващи се пътеки, осеяни с причудливи къщи и параклиси. Те излъчваха непонятна мистика, но не и непознатата от сънищата, за да ти нашепне нещо омагьосващо – просветлена радост от съществуването. Тези картини-видения напомнят за света на децата, в който човек преброжда безпроблемно наниза от хълмове и пътеки, по които срещаш чудновати създания, някои от тях попаднали в нощви – лодки, нагиздени с овчарска резба, деца със скафандри край селски тараби, стълби, изникващи от нищото и водещи към хвърчилата в небето, извисени вятърни мелници и електрически стълбове, демащабирани хълмове, на върха на които изплува образът на Мария с Младенеца, стари балкански къщи, смалени от времето и непосилни да приютят новите си обитатели, слънца и кубета на църкви, странни каруци без впрегнати коне, пътуващи незнайно къде?...

Вероятно Рафи от малък е мечтал да лети и тази красива илюзия присъства в неговите картини и рисунки, в които нищо не е подвластно на земната гравитация и духът се извисява към невидими за обикновения човек орбити и измерения. Като че ли в опита да жонглира между делничното и възвишеното Рафи стига до своята абсурдна до парадоксалност живопис, в която паралелният свят, създаден от него, е желаемият реален свят, извън баналността на ежедневието. Този свят, в който красивите неслучили се неща са по-красиви от живота, по подобие на филмите на Фелини, в които човешката фантазия е по-богата от реалността. В този смисъл в неговата живопис има нещо от метаморфозите на Кафка, но изпълнени с много светлина и доброта, с много носталгия по онова, което бихме могли да бъдем. Това е духовният полет на Рафи, чист като полета на децата, които в игрите без затруднения сглобяват и разглобяват света на реалното и ireалното, свят-забавление, възможен за свободната фантазия на безкомпромисния иначе в реалния живот художник. Тези картини-видения са изложени в галерия „Контраст“. Със своята извънвременност те те предизвикват да спреш и да дочакаш душата да те догони.

Известна истина е, че културата се измерва с личностни присъствия. Рафи е бил и у нас, и в Щатите едно от тези присъствия – светло, нестандартно, обаятелно, разнасящо около себе си култура, доброта и обич. Съжалявам, че не съм го срещнала тогава. Затова днес не ми остава нищо друго, освен да го припозная и припомня чрез изложбата, която се организира за него и Галина в галерия „Контраст“. И да се опитам да открия каква е тази магия, която са носили той и тя, за да внушат толкова много любов на толкова много хора.

Проф. Аксиния Джурова

20 юли 2018, Илинден
Белоградчик, след „Реквиема“ на Верди

Recollection

(An Exhibition of Galina Chehirian and Rafi Chehirian at the 'Contrast' Gallery)

Thirty years after their first and only solo exhibition in Bulgaria (in 1987), Contrast Gallery presents the work of Galina and Rafi Chehirian. Rafi Chehirian was not included in a single art exhibition in Bulgaria until 1988, the year he left the country. From that point on, he returned only once to Bulgaria before his death in the United States in 2011. In contrast to Rafi, by the mid-80s Galina Chehirian was a regular participant in the exhibitions of applied and decorative arts. She began on a very strong foot with works where her mastery of wood transcended both the genres of sculpture and traditional wood carving.

Eschewing traditional sculptural modeling, in her works she achieved a new "object conceptuality". I remember her 'trough' (1987) (Form II) with its beaten-in flints, similar to those of flint-studded threshing-boards, with elements characteristic of shepherd's wood carving and with details so quiet as to be imperceptible.

In that work of hers and in ones that followed, she extracted familiar objects from everyday life, separating their form from functionality, thus transforming each into an artifact freighted with archaic messages from our recent but quickly vanishing culture.

In some works, including "Untitled" (1986), apart from inlay and traditional carving elements, Galina Chehirian also included the color and patina of the time, which implies a respect for history and memory. I also remember her appearances at the Seventh Youth Exhibition in 1985 and at the Symposium of Woodwork in Tryavna, where she received a special jury award, and her participation in the 'Applied Art' General Art Exhibition (1987). She was then awarded the annual Critics Award. Her work could hardly remain unnoticed.

She was a precedent in Bulgarian art for her time, transporting objects from their distant time and usefulness to a modern time through a replacement of their original form and function. In this way, found objects were transformed into her organic aesthetic and style, carrying elements of a totem's radiance and rituality – thus becoming like idols. In this sense Galina's work truly lacked any analog – any comparison – in Bulgaria. It was quickly noticed and noted by colleagues and critics, and later on attracted followers. Her style, distinguished by its sophisticated combination of archetypes, without eclecticism, and built on the principle of associative materiality, was in sync with the postmodernism of the 1970's and 80's.

In the exhibition at Contrast Gallery (September–October 2018), Galina presents glass works as yet unknown to the Bulgarian public. These pieces were made in her studios in New Jersey and Florida in which she applied the traditional technique of Verre Églomisé (reverse painting), which dates back to the Renaissance. Exquisite in form, style and with nuanced, sophisticated colour shades, each detail is instrumental in the sum of their perfection. Once again she remains true to herself through her ingenious interpretation of materials – again without analog in Bulgaria. I say this because in Galina and Rafi Chehirian's first and only exhibitions in Bulgaria (at Rakovski 108 and in Varna in 1987, organized by Philip Zidarov and Rumen Serafimov), the commonality between the two of them was the transcendence of their work from the parameters of the elementary and familiar visual styles in Bulgaria.

In that solitary exhibition of theirs, and in the present exhibition at Contrast Gallery, are Rafi Chehirian's "diagram" paintings. These works are like esoteric diagrams or integrated circuits rendered in the style of computer-generated graphics, despite having been created in a time when digital tools of the new visual arts were little known in Bulgaria. Produced in the mid 1980's in Bulgaria, they brought forth a radical, new artistic language. They were executed with nothing but ink and a technical drawing pen (a rapidograph), and were an effort to show, through elements of a yet unfamiliar digital aesthetic, the matrices of the personal identification document as a representation of one's individuality and personhood. Not coincidentally, Rafi was made to fill in comprehensive documentation about himself every time he tried to travel abroad.

A descendant of Armenian refugees from the genocide in 1915, many of Rafi's relatives legally left the country in the 1960s. When Rafi would request permission to travel abroad, it was always required that he acknowledge the existence of these relatives outside of Bulgaria. Accordingly, he would be denied permission to leave the country. This struggle with bureaucracy was made manifest in his drawings and would mark the fate of Rafi and Galina, who left the country in 1988 to enter a refugee camp in Vienna and subsequently settle in the United States. Leaving Bulgaria, they carried the skills and teachings of Marin Varbanov – a broad minded artist who brought European influences back with him from Paris, from their time studying Textiles at the National Academy of Art in Sofia. They began their life anew in the United States, only to achieve true successes in the fields of glass, textile, jewelry and painting. And to create once again, as they had in Bulgaria, their own spiritual environment, friendships, and a world of their illusions, hopes and dreams.

Rafi's painting can not be explained without us recalling the 1980's – a time he and Galina spent in Tryavna and in the village of Yantra, their homes reminiscent of "Friends' Club" and "Workshop of Ideas", Rafi's walks with Tzvetan Kolev and Dimitar Kazakov–Neron in the Tryavna Balkans, with whom they had strong connections. Not coincidentally, Rafi contributed to the existence of the most consolidated collection of Neron and his brother Kolcho's (Nikola Kazakov) paintings and sculptural works – two very gifted and unusual artists, the latter still little known.

I did not know Rafi personally. At Tzvetan's home in 2014 I saw a white painting of Rafi's on a the wall: a vision in which – like in children's stories – winged children with halos flew over winding paths strewn with strange houses and chapels. They emitted an incomprehensible mystique, but also not unknown in dreams, to whisper something enchanting – the enlightened joy of being. These vision-paintings remind you of the world of children in which one wanders up and down hills and pathways with ease, encountering strange creatures, some of them falling into flour mixing troughs decorated with shep-

herds wood carvings. Children with space helmets by broken picket fences. Stairs emerging from nothing and leading towards kites in the sky, windmills and electric poles, rising to the skies, scaled-down hills at the top of which the image of the Virgin Mary appears with her new born child, old Balkan houses, miniaturized by time and unable to accommodate their new inhabitants, suns and church domes, strange carriages without horses, traveling who knows where?

It is likely that Rafi dreamed of flying since he was a young child. This beautiful illusion is present in his paintings and drawings, in which nothing is subject to earth's gravitational pull and the spirit rises to orbits and dimensions invisible to the ordinary man. It is as if in attempting to juggle everyday life and the sublime, Rafi arrived at his absurd to the point of paradox painting, in which a parallel world, created by him, is the desired real world – existing somehow beyond the banality of everyday life. This world, in which the beautiful things-which-have-not-happened, are more beautiful than life, just like in Fellini's movies, in which human fantasy is richer than reality. In this sense, in his paintings there is something of the Metamorphosis of Kafka but filled with a lot of light and kindness – with a lot of nostalgia for what we could be. This is Rafi's spiritual flight. Pure like that of children who, in their play, assemble and disassemble the real and unreal without complication. And this world of enjoyment was conceived in the fantasy of an artist who was uncompromising in real life. These vision-paintings are exhibited at Contrast Gallery. With an essence outside of time, they challenge you to stop and to allow for your soul to catch up to you.

It is a known fact that we measure culture by its personalities. Rafi was, in Bulgaria and in the United States, a person of this kind. Bright, unconventional, charismatic. Radiating around himself culture, goodness and love. I regret that I did not meet him. That is why today I am left with little other than to recognize and remember him through the exhibition organized for him and for Galina at Contrast Gallery, and to try to uncover the magic that both of them carried, for them to inspire so much love in so many people.

Professor Axinia Džurova

July 20th. Illinden. Belogradchik,
after Verdi's Requiem

Големият съзерцател

В момент на силна емоционална възбуда ми се е струвало възможно да започна дневник, който да има за начало смъртта и обратно към светлото, младо осъзнаване. Това няма да бъдат спомени, а ново пътешествие в света на едни хора, които ние отдавна не сме. Спомени в буквалния смисъл не съществуват. Случващите се събития винаги са емоционално украсени и строго субективни във възприемането им. Има само бледа интерпретация на нещо несигурно, случило се на някого, чиято частица носим и все повече се отдалечаваме от него. Така споменът се превръща в творческо преживяване – картина, музика, литература. Всичко това би било реално възможно, ако смъртта не беше край, а начало на нов живот. Кой знае? Струва ми се, че за Рафи такова обратно броене е напълно възможно.

Времето след запознаването ми с него протече сякаш много по-сгъстено и емоционално наситено. Бих казал дори екстазно, за което допринасяше и младостта, разбира се. Мисля, че преживявахме силна емоционална обвързаност в ония години на общуване и търсене на собствения си творчески и житейски език и пространство в света.

Имам чувството, че бяхме хора, които дълго сме се търсили и накрая по някаква пределна логика ни бе устроена щастлива среща. Оттогава за мене започна едно особено творческо и мисловно летоброене. Имах чувството, че се отвори някакъв светъл прозорец и нахлу свеж въздух в моите дотогава доста самотни преживявания. Появи се човекът, на когото най-после можех да доверя и разкрия съкровеното, което движеше още несмелите ми и неуверени творчески прояви. Вече можех да покажа храма, в който се молех, който пазех и ревнувах.

Много са духовните ми учители, от които съм черпил основанията си да мисля по определен начин в изкуството и живота, но общуването ми с Рафи ми даде нещо много важно – изразните средства, езика, на който да се изразявам. Той произнесе едно голямо и важно за мене „да“. Ревността ми към първоизточниците, към изворите, от които тръгваше целият ми творчески мироглед, за първи път се стопи и реших, че мога да го допусна в храма си, знаейки, че той ще има най-чисти помисли и искрено ще ме разбере.

Показах му картините си. След това му показах и пътищата (буквално ги извървяхме), откъдето бях черпил идеите си. Това беше най-големият жест на доверие помежду ни.

И започна голямото скитане – до предела, до самозабрава. Започна големият урок на общуването, на възхитата от възприемането, осъзнаването на видяното, философстването и свързването на всичко в творчески замисли. Не остана село, махала, местност в Тревненските и Еленските краища да не сме обходили. Беше безкрайно удволствие да го слушам как всичките впечатления превръщаше в поле за философстване. Всичко бе подложено на особен, присъщ само

на него, анализ и обобщение. С каква лекота навлизаше в логиката на нещата и събитията! И всичко беше много светло и добронамерено. Много от преживяното се превърна в картини и идеи за картини. За мен тези пътища още не са извървени и затова присъстват постоянно в картините ми. От Рафи се научих покрай видимото да виждам и скритата логика на нещата, и огромната важност за творчеството на тази скрита, невидима, но същностна страна на творческото мислене. А тази магия му беше присъща и в мисленето, и в картините. Не беше от типа на духовните наставници, но самият му начин на мислене, философстване, анализиране на нещата, отваряше нови пространства и не можеше, влизайки там, да не се почувстваш неудобно в старата си черупка. Тая му извисеност те възбуждаше към нови мисли и идеи за творчество.

Огромно впечатление направи първата самостоятелна изложба на Рафи и Галя в София. Имаше страхотен отзвук с новостта си, свежестта си, смелостта си, ако щете, в ония години. Една изложба, която остави трайни спомени и съм сигурен, че много неща се промениха в нашето изкуство, особено в средите на по-младите и необременени колеги. Ако бяха живели в България, сигурен съм, че Рафи и Галя щяха да са едни от запомнящите се и водещи съвременни български художници, но това е друга тема.

Никога не бяхме виждали дотогава някой да вади от бялото пространство такава мистика, толкова непонятни, като че ли от дълбините на мистична философия, нашепвания. Никога повече на срещнах художник, който така да свещенодейства с материалите, дори с най-обикновения черен молив, да приравнява материала – изразния език, до духа си. Не искаше да къса тази взаимосвързаност и извън нея трудно приемаше компромиси. Боеше се, че лошата мисъл, злословието, може да влезе в картините му и пазеше територията си. Имаше някаква чистоплътност в отношението му към собственото изкуство.

Огромно и трайно беше присъствието на Рафи като преподавател в Художественото училище в Трявна. Внесе и тук своята свежест сред закостенелите „вдаскалени“ души. В преподавателската си дейност изявяваше своя анализаторски начин на мислене и всичко излизаше извън книгите и учебниците и се превръщаше в магическо обаяние. Беше чувствителен и проницателен към скритите възможности и дарби на децата. Защитаваше ги от административността на правилата и недобронамереността на колегите. Никога не беше схоластичен в преподаването си. Овладяваше децата с импровизациите си, умееше да ги омагьосва с ума си, начетеността си, увлечението си в изкуството. На един чин някой беше издялал с ножче – „Рафи е бог“. Той ме научи на доброта и любов към учениците и въобще към хората. Душата му страдаше, когато някой някого тормозеше, особено ако това беше по административен ред. Забравих, че съм учител в класическия, консервативния смисъл. Правеше нещата да изглеждат лесни, сякаш всеки го може, не потискаше никого със знанията си и не доказваше колко другите са по-ниско от него.

Не познавам толкова бистър и аналитичен ум! Всяко нещо беше повод за анализ до същината. Общуването с него беше безкрайно философстване, светло и добро, винаги оптимистично, с огромна влюбеност в живота. В житейската му философия не присъстваше никаква планирана подреденост на кардинални цели и постижения. Просто преминаваше през времето с радост и светло учудване от света. Така се държат само много надарените, богоизбраните хора.

Общуваше с удоволствие и търпение с всички и имаш чувството, че нищо в събеседника не може да го подразни и цялото му внимание е само за теб. Умееше да слуша – толкова малко хора вече умеят това. Излъчваше добронамереност, печелеше лесно хората, възхищаваха му се и му имаха пълно доверие – беше най-желаният сладкодумец. Радваше се на разнообразието от човешки типажи, разгадаваше лесно човека, с когото общуваше, и му прощаваше малките хитрини и дяволии. Не съм запомнил някога да е бил ядосан или озлобен на някого. Намираше оправдание и прошка дори за най-лошите човешки слабости и прояви. Не помня и някога да е имал завистници и зложелатели.

В изкуството не признаваше видимото, а търсеше скритото, същностното, уникалното, философията на нещата, които ни заобикалят. Наблюдавайки събитията, които се случваха в ония години на внезапни, неочаквани промени, казваше, че „Абсурдът не трябва да бъде в живота, мястото му е в изкуството“.

Това, към което се стремеше и искаше от себе си, го искаше и от хората. Безкомпромисен беше в анализите си за нечие изкуство, включая и моето. Това до голяма степен измести и моите мисли и изразните средства в творчеството ми. Толкова силно беше влиянието му върху моите работи, че по едно време близостта с неговия начин на изразяване стана опасна. Само потайните ми „извори“ ме спасиха от примките на съприкосновението с него. Много беше съблазнително да се доближаваш до неговия начин на изразяване. Причина за това беше всекидневното ни общуване и „философските скитания из Тревненските предели“.

По онова време аз бях свидетел на творческите му превъплъщения. Не бяха малко лутанията и експериментирането в търсене на нови изразни средства. Всичко беше в посока на синтезиран, изчистен до крайност език. Богатата му интуиция го доведе до светлия „бял“ период в живописните му философствания. Имаше ми голямо доверие и винаги споделяше и показваше първо на мен новите си работи. Казваше, че съм един от хората, които най-добре го разбират. Мисля, че съм бил искрен, когато съм се опитвал да анализирам работите му, пък и за мене беше голяма отговорност и удоволствие да говорим и да споделям впечатленията си от най-новите му търсения. Неговите неща бяха именно търсения в едно напрегнато ухажване на интуицията. Може би най-добре познавах първоизточниците на картините му. Истински аристократ в творчеството и философстването си и непретенциозен към прозата на живота. И на дребните, ежедневните дейности от всекидневието, независимо от

сивотата и оскъдицата наоколо, се опитваше да придаде аристократизъм – брането на гъби, варенето на чай или кафе – всичко беше по негов, на Рафи, магьоснически начин.

Анализираше и разбираше времето, в което живеехме тогава и никакви обстоятелства не го правеха зависим. Абсолютно необвързан беше с давещата ни необходимост от компромиси, а в това време компромисът значеше двойствен начин на поведение и живот – втора природа, с която бяхме свикнали като с дишането си.

Той беше болезнено чувствителен, когато с лека ръка се посягаше на някои от старите архитектурни обекти в града. Голяма е заслугата му за експониране дарението на Димитър Казаков. Трявна притежава една от най-богатите сбирки на негови творби от най-плодотворния период на художника. Допитваха се до него за много от културните начинания, за да не бъдат допускани компромиси в стойността и качеството на художествени обекти. Имаха му доверие въпреки политическата му необвързаност и недолюбване на властта, които той не криеше.

Вечният му стремеж към абсолютна творческа и житейска свобода, желанието да не зависи от обстоятелствата, го доведе до решението да напуснат с Галя Трявна и да се заселят в село Янтра. Мисля, че той не искаше да зависи дори и от таланта си, не робуваше на нищо в този свят.

Най-голяма тъга изпитвам, когато трябва да споменавам за раздялата. С Рафи и Галя раздялата не стана изведнъж, а на три етапа, и въпреки това, поне за мен, беше болезнена. И досега ми се свива сърцето, когато минавам край къщата, в която живееха в Трявна, или през село Янтра. Къщата им – това не беше просто квартира, а малък театър, клуб на приятелството, философско сборище, работилница за идеи, спорове, място за обобщаване на преживяното през дните на скитане. Галя ни търпеше мълчаливо, как ли ни е понасяла? Не се опитваше да ни приземява и ни прощаваше дърдоренето. Един хубав ден разбрах, че докато ние скитахме и дърдорехме, тя работеше сериозно и се оказа един зрял художник, появиха се тези пластики, които, след направена от двамата изложба в София, се запомниха в художествения живот на България, дори намериха последователи или, по-скоро, епигони.

На два пъти си събираха спомените, преживелиците и покъщнината. Потеглиха първо към село Янтра, после към София, а накрая и за Щатите. В Янтра успяха наново да изградят свой си свят и ново гнездо на илюзиите и надеждите. Вярваха в творческата си избраност. Не живееха усамотено, защото всякакви приятели, привлечени както винаги от добрата енергия и красотата, която излъчваше новият им дом, им гостуваха. Имаше едно весело и щастливо поклонничество. От материална гледна точка, лишавайки се и от малкото пари от учителстването, това си беше чиста авантюра, но нищо не ги плашеше.

После отдалечаването продължи. София ги привлече с обещание за по-широки творчески изяви и като трамплин за следващата стъпка – емиграцията.

Преди да заминат, за което изобщо не предполагахме, Рафи дойде в Трявна и дори не разбрах, че това е сбогуване. Излязохме да повървим по старите пътеки и да пофилософстваме. Заведох го да види една изтърбушена могила в село Куманите. Беше акуратно пробита и много майсторски прокопана, чувстваше се вярата и силното желание на похитителя да намери нещо. Рафи заключи: „Ето такъв харесвам човека, обожавам неговите следи“. Винаги ще си спомням за тези „следи“ на човека. Пренасям ги в картините си. А следите, които остави той…

Тръгвайки за Америка, Рафи си взе спомените, а аз останах да охранявам и да дозавладявам изброените преди пространства.

Той замина да завладява света, или, по-скоро, се завръщаше в него, такъв, какъвто го беше мечтал и мислеше, че добре го разбира. Както го познавам, предполагам, че се е радвал на всичко различно, и хубаво, и лошо, което му се е случило и ние, неговите приятели, вярвахме, че Рафи е „превзел Америка“ макар и посвоему.

Никога не съм се чувствал толкова ограбен както след тази нелепост. Как така изведнъж го няма? Толкова ми е свидно за този човек. Толкова му беше интересен този свят – да го анализира, разглобява и построява наново като в игра, която още дълго трябваше да продължава и да го забавлява.

Вярвам, че радостта от свободата е изпълвала живота му, той за това мечтаеше. Сигурен съм, че край него все така е имало и приятели, и изкуство, и красота, и любов.

Често си мисля за него и ми е и тъжно, но и хубаво, че съм го познавал. Рафи ни разглези със себе си, сякаш никой не ми беше интересен след това. Спомням си хубавите вечери, а и сутрини, в градината на старата къща с английски чай или хубаво вино. И започваха дългите разговори и все има какво да си кажем, сякаш не сме се виждали много дълго и не ни стига времето да се наговорим, а всъщност сме били заедно предишния ден. Тръгвам си и знам, че и на другия ден, като се видим, ще е така. И сякаш все ще е така, но реалностите на живота се оказаха други.

Сега, като пиша всичко това, в паметта ми се явяват все нови и нови спомени. И всичко се смесва и сякаш оживява пак и все ми се струва, че нещо важно не съм доизказал. А може би спомени наистина не съществуват. Това са парченца живот, които ще останат завинаги в съзнанието и сърцето ми и ще оживяват с цялата си емоция и красота, когато си говорим и говорим, и говорим за Рафи.

Цветан Колев

The Great Contemplator

In times of powerful emotional upheaval, it has seemed to me possible to begin a journal with death as the starting point, and then going backwards towards the bright, youthful formation of consciousness. Not memories, but rather a new journey back into the world of the people we have ceased to be long ago. Memories in the literal sense don't exist. Events are always emotionally embellished and strictly subjective in how we perceive them. There is but a pale interpretation of something indistinct that has happened to someone we know, a particle of which we carry as we move from it further and further. Thus the memory gets transformed into an experience of art – a painting, a piece of music, a book. All that would be realistically possible if death was not an end but a beginning of a new life. Who knows? It seems to me that for Rafi, such a backward accounting is entirely possible.

Time, after getting acquainted with him, seemed to flow in a much more intense and emotionally condensed way. I would even say ecstatic, to which our youth contributed, of course. I think we were experiencing a strong emotional bond in those years of interaction, in search of our own creative and existential language and our niches in the world.

I have the feeling we were two persons who had long searched for each other and for whom, in the end, bound by some logic of destiny, a happy meeting was arranged. That marked the beginning of a peculiar sense of time for me and my creative and thought process. I had the feeling that a certain window of light had opened and fresh air rushed into what were until then my quite lonely experiences. The person to whom I could reveal and could entrust with the innermost had finally appeared, which was compelling for my still hesitant and insecure artistic endeavors. I was now able to show the temple in which I prayed, the temple I guarded and was possessive of.

Many are my spiritual teachers from whom I have drawn my own rationale for thinking in a particular way about art and life, but my interaction with Rafi gave me something very important – the tools, the language in which to express myself. He pronounced a major and important "Yes!" for me. For the first time, my jealousy towards the prime sources, towards the wellspring from which my entire artistic view of the world had stemmed, melted, and I decided I could let him into my temple, knowing that Rafi would have the most pure intentions and would genuinely understand me.

And the great wandering began – to the edge, to the oblivion of self. Thus started the great lesson in interacting, absorbing in awe, processing the seen, philosophizing, and then connecting it all in creative concepts. Not a village, neighborhood, or site throughout the corners of the entire Tryavna and Elena regions were left un-roamed by us. It was endless pleasure to listen to him and to his transforming all impressions into a territory for philosophizing. Everything was subjected to his typically unique analysis and summary. With what ease did he get to the logic of things and events! And everything was so full of light and good intentions. Much of what we experienced turned into paintings and ideas for paintings. For me, those roads are still not fully traversed, and because of that, they are constantly present in my paintings. From Rafi I learned to see, along with the visible, the hidden logic of things, and the immense importance of this hidden, invisible, yet essential side of creative thinking for the work. Now, that magic was inherent in his thinking as well as in his paintings. He was not the spiritual guru type, yet his very way of thinking, philosophizing, and analyzing was opening new horizons, and you could not, having entered there, but feel uncomfortable in your own old shell. This evolvedness of his was stimulating you to new thoughts and creative ideas.

Rafi's and Galia's first exhibition in Sofia made a tremendous impression. It received an awesome response for its newness, freshness, even boldness, if you will, in those years – an exhibition which left lasting memories – and I am sure many things changed in our art scene, especially in the milieu of the younger and more unburdened colleagues. Had they lived in Bulgaria, I am certain Rafi and Galia would have been among the most memorable and leading contemporary Bulgarian artists, but that is another topic.

Until then we had not seen anyone draw such mysticism from the white blankness, nor such incomprehensible, as if from the depths of a mystical philosophy, whisperings. Never since have I met a painter with such a sacramental approach toward his materials, even toward the simplest black pencil, equating the material – the means of his expressive language – with his spirit. He did not want to sever this interconnectedness, and outside of that it was hard for him to accept compromises. He was afraid wicked thoughts or badmouthing could enter his paintings, and protected his territory. He possessed a certain kind of cleanliness in his attitude toward his own art.

Huge and lasting was Rafi's presence at Tryavna's Art School. Here too he imported his freshness amidst the fossilized, dogmatic souls. In his pedagogical work, he used to state his analytical ways of thinking, and consequently everything going out from books and textbooks was being transformed into a magical enchantment. He was sensitive to and perceptive of the children's hidden potentials and talents, and was protecting them from the administrative nature of the regulations as well as from colleagues' unkindness. Never was he scholastic in his teaching. He used to captivate the children with his improvisations and was able to enchant them with his mind, erudition, and passion for art. Someone had engraved a bench with a pocket knife: "Rafi is a god". He taught me goodness and love towards the students and towards people in general. His soul was suffering whenever one being was tormenting another, especially if that was done in administrative form. I forgot I was a teacher in the classical, conservative sense. He was making things seem easy, as if anyone could do it, oppressing no one with his knowledge, nor attempting to prove others to be lower than himself.

I never knew such a clear and analytical mind! Every single thing was a cause for analysis to get to the heart of the matter. Interacting with him meant endless philosophizing that was luminous and good, always optimistic, in his immensely-enamored-with-life way. In his existential philosophy, there was no presence of a planned orderliness of cardinal goals and achievements. He was simply passing through time with joy, in bright wonderment with this world. His was the behavior of only very gifted, God-chosen people.

He was communicating with pleasure and patience with everyone, and you had the feeling that nothing in his interlocutor could aggravate him, his entire attention being there, solely for you. He had the ability to listen – so few are capable of that at this point in time. He was emanating kindness, winning people over easily; they admired and trusted him implicitly – he was the most wanted sweet-talker. Enjoying the diversity of human characters, easily deciphering the person he was interacting with, he was forgiving towards minor cunning and mischief. I don't remember him ever being angry or bitter with anyone. He used to find excuses and forgiveness for even the worst human weaknesses and deeds. I don't remember him to have ever been envied or to have had ill-wishers either.

In art, he did not recognize the visible, and instead was looking for the hidden, the essential, the unique, and the philosophy behind the things surrounding us. Watching the events in those years of abrupt, unexpected changes, he used to say: "The absurd ought not to be in life, its place is in art."

What he was striving for and demanding of himself, he wanted from people as well. He was uncompromising in his analysis of others' work, mine included. This also shifted my thoughts and means of expression in my art to a great degree. His influence on my work was so strong that at one point this closeness with his style of expression became dangerous. Only my secret "wellsprings" saved me from those hooks built into my contact with him. It was very enticing to get close to his way of expression. This was on account of our daily communications and "philosophical wanderings through the Tryavna sites".

During that period, I was a witness to his creative transformations. No small amounts of rambling and experimenting were involved in search of new means of expression. Everything was directed towards a synthesized language, purified to the extreme. His abundant intuition brought him to the luminous "white" period in his artistic philosophy. He had great trust in me and always shared and showed his new works first to me. He used to say that I was one of the people who best understood him. I think I was candid whenever trying to analyze his works, as for me it was a great responsibility and pleasure to speak and share with him my impressions from his latest explorations. His works were precisely explorations in an intense courting of intuition. Perhaps I knew best the primary sources of his paintings. A true aristocrat in his work and philosophy, he was nevertheless unpretentious toward life's prose. Even to the minute, mundane activities of daily life, he was trying to impart aristocratism regardless of the greyness and scarcity around – gathering mushrooms, preparing tea or coffee – all of that in his – Rafi's – sorcerer's way. Analyzing and understanding the time in which we lived then, he could not be made subservient under any circumstances. He absolutely rejected the necessity for compromises which was drowning us. And in that time compromising meant duality in behavior and living – a second nature we grew as used to as to breathing.

He was painfully sensitive when, nonchalantly, some of the city's old architectural buildings were encroached upon. He was greatly instrumental in the exhibiting of Dimitar Kazakov's bequest. Tryavna now owns one of the most extensive collections of the artist's work from his most prolific period. Rafi was consulted about many of the cultural endeavors so that no compromise would be allowed in the evaluation of any given art work. They trusted him regardless of his political detachment and lack of fondness toward the ruling powers, of which he made no secret.

His everlasting aspiration for absolute artistic and existential freedom and his desire not to depend upon circumstances brought him to the decision to leave Tryavna with Galia and move to the village of Yantra. I think he didn't want to depend even on his talent, and was slave to nothing in this world.

I feel the greatest sadness when I have to make mention of the parting. With Rafi and Galia, the parting did not happen all of a sudden, but in three stages, yet despite of that, it was still painful for me. To this day, my heart clenches whenever I pass either by the house in Tryavna where they lived, or through Yantra. Their house – that wasn't simply a residence, but a small theatre, a club of friendship, a philosophical assembly, a workshop for ideas, arguments, a place for summarizing the experience from our roaming days. Galia tolerated us quietly – how did she endure us? She was not trying to bring us back to earth and forgave us our chattering. One beautiful day I discovered that while we had been wandering and chattering, she had been working seriously. It turned out she was a mature artist: her pieces of sculpture appeared, and after the joint exhibition in Sofia, those sculptures were remembered in the Bulgarian art-world, and even found followers, or rather, epigones.

Rafi and Galia collected their memories, experiences, and household possessions thrice. At first, they set out to the village of Yantra, then to Sofia, and finally to the united States. In Yantra, they succeeded in building once more their own world and a new nest of illusions and hopes. They believed in their artistic calling. They did not live in an isolated way as all sorts of friends, attracted as always by the good energy and beauty emanating from their new home, were visiting. There was a merry and a happy worshipping there. From a financial point of view, to deprive themselves even from the little bit of money that teaching was bringing, was sheer adventure, yet nothing could scare them.

Still later, the distancing went on. Sofia drew them with a promise of wider artistic exposures and as a trampoline for the next step – emigration.

Before their departure, of which we had absolutely no inkling, Rafi came to Tryavna. I didn't even understand that was a farewell. We went out to walk through the old pathways and to philosophize a bit. I took him to see a plundered excavation in the village of Kumanite. It was cleaved accurately and opened truly masterfully, and the usurper's will and desire to find something were felt palpably. Rafi concluded: "This is how I like mankind; I adore his traces." I will always remember those human "traces." I transfer them into my own paintings. Oh, how untreadable are the traces he left…

On his way to America, Rafi took his memories, while I remained to guard and to keep on conquering the places we had roamed before.

He left to conquer the world – or rather went back to the world the way he had dreamt of it and had thought that he understood well. As I knew Rafi, I gathered he must have taken pleasure in all the various things, both good and bad, that were happening to him, and we, his friends, believed that he was "conquering America", albeit in his own way.

I have never felt so robbed and bereft as I did after this senselessness. How come Rafi is suddenly no more? I am so woebegone for this man. So fascinating was this world for him – to analyze it, to disassemble and then to re-assemble it all over again, as if in a play which should have continued and amused him for a long time yet to come.

I believe the joy of freedom was filling his life – he dreamt of that. I am certain there were continually many friends around him, and art, and beauty, and love.

I often think of him and am sad, yet I find it also beautiful to have known him. Rafi spoiled us with himself, and it is as if there hasn't been anyone interesting for me after him. I remember both the wonderful evenings and the mornings in the old house's yard, with a cup of English tea or a glass of nice wine. And the long conversations would begin, and there would always be something to tell one another, as though we had not seen each other in a long while, and the time is not nearly enough for us to say it all, while it was only the previous day that we had been together. I leave and know that next day, as soon as we see each other, it will be the same. And it is as if it will always be so – only the realities of life proved to be different.

As I am writing all this now, still new and more memories flow into my mind. And everything is mixing together, as if coming to life, and all the while it seems to me there is something important that I have left unsaid. Or maybe memories really don't exist. They are but small particles of life which will remain in my mind and heart and will be coming back to life with all their emotion and beauty when we talk and talk and talk about Rafi.

Tzvetan Kolev

March 2012, Tryavna, Bulgaria
New York City, USA

Живописта на Рафи Шехирян, на пръв поглед болезнено духоввна и естетска, сякаш е резултат от последователно пречистване на наслояванията от нашата усложнена представа за този жанр. Такова достигане до определени първоначални структури не толкова във визуално или технологическо отношение, колкото в логико-сенсуален смисъл, довежда и до усещането за емоционална оголеност и уязвимост в изживяването на пластическия проблем. Платната и рисунките от изложбата, чиято тематика в основата си остава неизменна, се отнасят към два различни по време и стилистика периода. Първият би могъл да се нарече конструктивно-проективен. При него сюжетът и разказът със своите носители (условно – личността или биографията ѝ) са разложени в елементарна двузнакова система и прехвърлени в изкуствено създадена за целта координатна география на явлението „технологическа общност". При този нефигуративен превод на фигуративността в картината присъствието на индивида е лишено от индивидуалност и е приравнено към незабележимата му социална функция, закодирана в елементарна руническа писменост на една псевдотехнотронна символика. Вторият по-нов период в развитието на личната образност на художника продължава изследването на битието на човека в неговия космогонен, извънвременен и извънобстоятелствен смисъл. Образите на отдалечаване или свързване на частното и общото, на конкретното и на общественото съзнание са заменени от близкия план на визуално проникване в структурите на неговата подсъзнателна и дори подбиологична същност. Такъв подход би могъл да носи названието метафизично-синтетичен. Но и тук основният смислов проблем остава проблемът за срещата на социалната необходимост в емоционален план. Връзките между отделните елементи получават видимия образ на жизнеосигуряваща система от отворени, срещащи се и свързващи се валенции на необходимостта от общуване в свят, чиято съдба е поставена в зависимост от способността му за комуникативност.

Списание „Изкуство", 1988, брой 4

За Рафи и за спомена

Помня го такъв, какъвто го видях за пръв път сред полето от царевици на студентската бригада в село Мечка и така ясно, като на изрязана от флуидността на времето плака – висок и забавно влакнест, с високо до зад темето чело, с огромна и страшна брада и засмени добри очи. Освен със своята физическа даденост, той бе различен и с поведенческата си: арменската му уста не мълкваше и постоянно нещо полека философстваше в търсене на обяснение на всяка околна житейска дреболия. При това – докато пушеше лулата си. Приятелството ни

настъпи незабавно, вероятно заради хроничната недостатъчност на интересни и мислещи връстници в Художествената академия.

Специалността, която следваше Рафи, бе „Текстил“ – нещо като че ли напълно несъответно на характера и на интересите му. Убеждението ми се затвърди, когато той ми показа работите си – дотогава невиждани от мен аналитични абстракции в една плоскост и изградени с един цвят. Но това беше и част от вътрешния бунт на малцината (които имаха нужда от този бунт), срещу критериите на стагнираната „артистична свобода“ на „зрялото“ социалистическо общество. Не много по-късно Рафи предизвика скандал с дипломната си работа: вместо проект за десѐн за родната текстилна промишленост, той беше сътворил монументален мистичен тотем, изграден от велтър (текстилен материал за подова настилка!) и хромиран метал. Чугуненте глави в академичния съвет положително щяха да го отхвърлят, ако не беше страстната защита от страна на Иван Кирков, който по това време беше декан и самотен остров на интелектуален артистизъм в онази загниваща среда.

Средата и втората половина на 80-те беше времето на тихата съпротива на малцинството, чрез която част от нашето „ново поколение“ се опитваше да синтезира образа на своята идентичност. Зараждаше се интерес към концептуализма, към безпредметното в изкуството, към метафизиката зад изображението. Сред изложбите и акциите, приближили последвалия разпад на естетиката на соца, наложил се с комичния термин „промяна“, беше и първата самостоятелна изложба на Галина и Рафи в тогавашната изложбена площ на Ателието младия художник на „Раковски“ 108 в сградата на ВИТИЗ. Бях неин куратор, запознат със стилистиката и съдържанието ѝ, но и до днес преживявам отново магията на усещането за медитативна извънвременност, която абсурдистката „реди-мейд“ дървена пластика на Галя и безплътната на вид живопис на Рафи бяха постигнали. В тази живопис имаше нещо от фреските в случайно отваряните подземни гробници на различни средиземноморски култури, избеляващи и дезинтегриращи образите си при контакта с атмосферата на съвременността; от „марсианските божества“ в рисунките върху изпечените от слънцето скални навеси, създадени от тайнствените обитатели в доисторическа Сахара; от кодексите с неразчетени писмености; от знаците на Фестоския диск, от писмото ронго-ронго...

В изобразителната чувствителност на Рафи винаги имаше стремеж към езотерично надничане между пластовете на логиката. Това беше част от неговата потребност да бъде едновременно на много места, да намира повече от един отговор. По същия начин – както когато ме водеше из изоставените села около Трявна и сред постапокалиптичната растителност, задушаваща в мъртва хватка рушащите се чардаци, неочаквано намирахме артефакти от друга действителност, живели друг живот в друг свят...

През онези години имахме още няколко съвместни акции. През пролетта на 1989 в двора на Университета ме поканиха да организирам „хепнинг“, впоследствие завършил злощастно за администрацията с четене на антикомунистически стихове от Петър Манолов. Тогава там още съществуваше един излязъл от употреба товарен асансьор на открито, с който някога се е зареждал сутеренът. С помощта на цветни линии Рафи го превърна в невероятен абстрактен истукан на някаква фантастична бъдеща дистопия. Около година по-рано той направи нещо подобно, естетизирайки боклукчийска кофа, с което станахме съавтори в рамките на знаменитата изложба на група „ГРАДЪТ“. Изваждането на обекти от обичайния им контекст и запращането им в света на друга визуалност беше способност на Рафи и Галя без паралел на местната артистична сцена. Но както и на други истински творчески натури, тази сцена не им бе достатъчна.

Месеци преди „Промяната“ Рафи и Галя изчезнаха. След това се разбра, че тайно от всички, те са решили да поемат съдбата на емиграцията. След месеци на лагер в едно “прекрасно шалѐ” в Австрия семейство Шехирян се установиха в символа на нашите тогавашни въжделения за изкуство, съвременност и бъдеще – Ню Йорк. Години по-късно ги посетих в дома им в Бруклин. Беше се родил вече синът им Джулиън и Рафи ми показваше новите си работи – покрай успешния си бизнес с рисувано стъкло, в живописта си той продължаваше с изследването на онази тайнствена между-пространственост и извън-временност, чиито космически координати очевидно единствено нему бяха познати. Попитах го ни в клин, ни в ръкав: „Откак живееш в Америка пътуваш къде ли не, а не си прескачал до „старата родина“, защо така?“. Той помълча, погледна ме с неговия си поглед на философ-любител и каза: „Трийсет и кусур години съм живял в България, видял съм голяма част, а на стотици места по света не съм бил. Трябва да опитам поне. Защо да губя време за нещо познато?“. Това ми хареса много.

Един ден научих, че Рафи е загинал нелепо, паднал от покрива на къщата си в Ню Джърси. Защо от покрив, защо от високо? След това, все така непреодолял загубата на истински приятел и мъката, че никога повече няма да мога да разменям с него онези смешновати философски съждения, си помислих: Рафи винаги се опитваше да използва местоположението си, за да открива във височина по-висшето, по-различното, по-задълбоченото. Дали в онзи миг не е достигнал до онази неподвластна на тленността субстанция, която превръща във вечност временните ни радости и стремежи? Дали сега не е там, където се намират отговорите на всички въпроси? Дали?

Филип Зидаров

6 август 2018

Rafi Chehirian's paintings, painfully spiritual and highly aesthetic at first glance, seam actually to be the result of a meticulous purification of the conventions of this genre. This achievement of certain basic structures, not so much in the sense of visual technology, but rather in the sense of sensory logics, gives us the feeling of emotional exposure and vulnerability in the experience of the plastic problem. The canvases and the drawings in the exhibition, whose themes are in essence the same, belong to two different time and style periods. The first one could be called constructively projective. In it, the plot, the story, with its vehicles (let's say, the personality and the personal biography) are deconstructed into an elemental binary system and transferred to a coordinate geography – artificially created for the purpose – of the phenomenon "technological community". In this non-figurative translation of figurativeness in the picture, the presence of the individual is devoid of individuality; it is equated to its unnoticeable social function encoded in the elemental runic script of a pseudo-technotronic symbolism. In the second more-recent period in the development of his personal imagery, the artist continues the study of human existence in its cosmogonical, timeless and non-conditional sense. The images of distancing or connecting the particular and the general, the specific and the public consciousness are replaced by the closeup of the visual penetration in the structures of the unconscious and even sub-biological essence. This approach could be titled metaphysically-synthetical. But here again the main problem of meaning remains the same – meeting with social inevitability in emotional aspect. The connection between the separate elements acquire the visual image of a life-supporting system of open, meeting each other and connecting with each other valencies of the necessity to communicate in a world, whose fate is dependent on its ability to communicate.

"Izkustvo", 1988, 4

For Rafi, to remember

Philip Zidarov

I remember him exactly as he looked when we met for the first time in the corn field at the student's brigade in the village of Mechka. Just as clearly as a plaque cut out of time's fluidity – tall and amusingly woolly, with that high forehead and that huge tremendous beard and those kind, laughing eyes. Besides his physical nature he was also quite different in demeanor. His Armenian mouth would never shut up – constantly and seamlessly philosophizing in search of an explanation of every one of life's trifles around us. He was doing all that while tugging on his pipe. We became friends immediately, probably due to the chronic deficiency of interesting and intellectually curious peers at the Academy of Arts.

Rafi's major at the Academy was in Textiles – something that seemed to me so inconsistent with his personality and with his interests. My convictions were affirmed when he showed me his work for the first time: precisely painted analytical abstractions rendered in one color and on a single plane. And this was part of the internal revolt (of the few who needed it) – a revolt against the criteria of the stagning "artistic freedom" of the "mature socialist society". Not long after, Rafi provoked a scandal with his thesis work . Instead of producing a textile design for use in the motherland's textile industry, he created a monumental mystical totem made of felt (a textile material used for flooring!) and chrome. The hard headed members of the academic committee would surely have rejected him were it not for the passionate defense of Prof. Ivan Kirkov, who was Dean at that time and a lonely island of intellectual artistry in that devastating environment.

The mid and late 1980s were a time of quiet resistance amongst the minority, through which part of our "new generation" attempted to synthesize the image of its own identity. A new interest in conceptualism emerged, in non-figurative art, in the metaphysics behind the image. Rafi's first solo exhibition together with the sculptures of Galia, his wife, were staged at the art space reserved for the Studio of the Young Artist, Rakovski 108. It was among the exhibitions and actions that precipitated the decline of the state sanctioned socialist aesthetic. I was its curator, and yet to this very day I am still experiencing the magic of a meditative state beyond time itself, which the absurdist "ready-made" wooden sculptures by Galia and the weightless, immaterial paintings by Rafi had achieved. In these paintings there was something from the frescoes and accidentally excavated underground tombs of various Mediterranean cultures – their images fading and disintegrating upon contact with the air and atmospheric conditions of the present; something of the "Martian deities" in drawings on sunbaked rock sheds created by the mysterious inhabitants of the prehistoric Sahara; from the codes of still undeciphered scriptures; from the symbols of the Phaistos disc, from the Rongorongo glyphs...

Rafi's pictorial and artistic sensibility always sought to esoterically peer between the layers of logic. It was part of his need to be in multiple places at the same time – to find more than one answer. Just like when he led me through abandoned villages in the vicinity of Tryavna, and amongst the post-apocalyptic vegetation – suffocating the wrecked verandas and porches in its death-grip – we used to find, unexpectedly, artifacts of another reality, having lived their different lives in a different world…

In those years, we held several more joint artistic actions. In the spring of 1989 I was invited to organize a "happening" in the courtyard of Sofia University, which ended unhappily for the administration with the recitation of anti-communist verses by the dissident poet Petar Manolov. At the time there was an obsolete freight elevator on the grounds which had once been used to lower things into the basement. With the help of color lines, Rafi transformed it into an incredible abstract statue of some fantastical future dystopia. About a year earlier, he did something similar by transforming a garbage can into an aesthetic object, making us co-authors within the momentous art show of the group known as THE CITY

(ГРАДЪТ). Taking objects out of their usual context and projecting them over to another visual world was Rafi's and Galya's real artistic power, by which, using their own means, they were unparalleled on the local artistic scene. Yet just like many other broad-minded people in the creative world, this scene was not enough for them.

Months before the so called "Change" (the removal of communist dictator Todor Zhivkov from power), Rafi and Galya fell out of sight. Only later did we find out that they had embraced the emigrant's fate and had kept it a secret from everyone. After months of waiting at "a beautiful chalet for refugees in the Austria" (or so we were told), the Chehirians finally settled in the symbol of our then-aspirations for art-life, modernity and future – New York. Years later I paid them a visit at their home in Brooklyn. Their son Julian was already born, and Rafi was showing me his new works, alongside their highly successful business with artistically painted glass. In his paintings he continued with the study of that mysterious inter-space and out-of-space, whose cosmic coordinates were obviously known to him only. I asked him without rhyme or reason: „You've been living in America for quite a while and you've been travelling the world and still you haven't had the time to visit your "old motherland". Why is that?" He paused, looked at me with his philosopher gaze and said: "I've lived in Bulgaria for thirty-some years and I've seen a lot of that country but I have still not been to hundreds of places around the world. I have to try at least. Why lose time on something familiar?". I liked this explanation. I like it a lot.

One day I found out that Rafi had left this world in an accidental, untimely death, falling from the roof of his house in New Jersey. Oh God, why from a roof? Why from up high?

Later on, still not having overcome the loss of a real friend and the grief that I would never again be able to exchange those philosophical thoughts with him, I thought: Rafi always tried to use his footing to discover, in higher altitudes, something elevated, something different–something more profound. In that moment, I wonder if he reached that imperishable state which transforms and projects our temporary joys and aspirations into eternity? I wonder if he is there now, there where the answers to all questions can be found?

Изложбата на Галина и Рафи Шехирян във Варна

Искаше ми се всичко в тази изложба да бъде добре направено – добре подредено, представено и изказано. Защото Галина и Рафи Шехирян са сред най-близките ми приятели. В такива случаи сякаш е по-добре човек да се остави преди всичко на чувството си, отколкото да се старае да дефинира и назове художествените факти точно. Зная, че думите са недостатъчни пред талантливо създадените творби, че обясненията стават нелепи пред изкуство, което така силно внушава същността си, което така ясно говори с материята, цвета и пространството си, с тишината и светлината в него. Всъщност това трябваше да бъде едно мълчаливо, светло откриване.

Мисля, че съм сред малкото хора, които отблизо и детайлно познават пътя на двамата художници – още от годините на Академията, в която те завършиха специалност „Текстил" и където с всички сили се стремяха да се предпазят от стандартното мислене и подражателната образност. Наблюдавал съм преображенията на пластичното им изразяване и упоритото търсене на нови средства, и смайващото отказване от нещо постигнато и оригинално. Зная тежките години на отхвърляне от общите изложби и разяждащите човешката устойчивост съмнения, и изхабените сили за насъщното препитание в едно доброволно отшелничество в град Трявна. Явно всичко е трябвало да бъде точно така, за да се родят тези чудесни творби, в които има и страдание, и радост, и надмогване.

Но убеден съм, че за това нищожно кратко време от 6 години следакадемично творческо усилие Галина и Рафи Шехирян постигнаха твърде много и най-важното: стилова индивидуалност в нашето изкуство, и то необичайна, неконвенционална, извън приетите и наложени естетически норми на мислене и образно изразяване.

Някак изведнъж, след доста време мълчание и вътрешно натрупване, Галина Шехирян създаде своите малки изящни произведения, в които с поразителен вкус, прецизност и чистота съчета текстил, метал и дърво, за да постигне изразителни съотношения между различни материи и по един абстрактно-условен начин да обозначи взаимодействието между различни сили и същности. После пак неочаквано и изненадващо се появиха големите ѝ дървени пластики. Чудеха се как да ги определят, в кое чекмедже на грижливо подредената, но вече остаряла за времето ни картотека на изкуството да ги подредят. Обикновено ги поставяха в „приложния" раздел на изложбите, където винаги са били най-впечатляващи и провокативни. И не само там. Защото бяха станали истински пластични творби.

Галина Шехирян беше открила красотата и изразителността на старите предмети от бита, на диканята, веялката, яслата и много други, чиито имена аз не знам. Беше ги изровила от забравеността, в която лежаха отдавна захвърлени, за да ги вгради в основата на своите

произведения. Беше им вдъхнала нов, цветен и празничен живот, беше ги „охудожествила“ с изтънчения си усет за форма и живописност. Превърнала ги беше в странни идоли, от които струи силата и топлината на вграденото в тях човешко съществуване. Създала беше сакрални знаци на художествената памет за бързотечащото време, които беше натоварила с ритуалност, защото ги беше включила в необикновения ритуал на емоционалното общуване и съзерцание. И което е най-ценното, беше съединила по оригинален и органичен начин родовото, древното, наслоеното във времето и в материята на предметите човешко преживяване с модерния порив за абстрактно формообразуване и универсално пластично внушение. Бих казал, че със своите пластики Галина Шехирян няма аналог и е някак самотна в нашето изкуство и това им придава особено висока естетическа стойност извън безспорните професионални възможности и умения, които чрез тях са доказани красноречиво.

Съжителството на тези пластики с живописта и рисунките на Рафи Шехирян е толкова хармонично, сякаш те са създавани специално едно за друго. Всъщност това е един цялостен, единен визуален свят, в който спокойствието, радостната белота, съзерцателното пространство и безплътността на картините се допълва от цветния звук, материалната тежест и драматичните тонове на пластиките.

Дълги дни и нощи сме разговаряли с Рафи Шехирян. Удивлявал съм се на способността му да създава стройна и непоклатима философска и естетическа основа на своите търсения при всичките им динамични промени. Той е художник, който има сили да се откаже от нещо изразително и успешно постигнато като концептуално и пластично мислене и да се отдаде на новото, непознатото, на това, което е в съзвучие с неговото моментно състояние. Затова и в представените тук творби ще открием две различни отношения към света. Едното е в своеобразните „чертежи“, както ги нарекохме условно помежду си, където той създава изчистена от всичко конкретно знакова структура не на нещо друго, а отново на човешки отношения. В тези странни, прецизно разграфени „карти“, аскетични като цвят, но силно въздействащи с категоричната линеарна ритмика и финеса си, чрез особени абстрактни фигури и зони много ясно са обозначени движения и стълкновения, единичност и общност, бунт и самота, затваряне в рамки и разчупване на граници. И още много други смисли. Една лично негова оригинална азбука на взаимоотношенията и състоянията в света, символично и кодирано образно писмо, което е достатъчно ясно, за да бъде разчетено. Това по-абстрахирано отношение към реалността е променено в последните картини и рисунки на художника. Те отново са своеобразни картографии, но вече на една друга, по-природна и по-одушевена среда с по-конкретни очертания; среда, погледната отгоре, отвисоко. Тези многобройни рисунки и картини са като фрагменти от земна повърхност с безкрайно, отворено пространство, светли и празнични, където се очертават контурите на пътища и човешки обиталища и по детски се разиграват радостни сцени. Наслаждението от общуването с природата и човешките градежи, артистичната игра и поетичното съзерцание надделяват в тези творби, за да ни напомнят с искрящата си белота, че имаме все повече необходимост от светлина и празничност в живописта след един доста дълъг и тягостен, сиво-черен период на метафорична рефлексия на тъмните житейски и обществени състояния. Дълго търсени и продължително уплътнявани са картините на Рафи Шехирян, за да ни поднесат едно деликатно, изтънчено живописване и за да ни заблудят, че са направени на един дъх.

Преди два месеца, когато изложбата на Галина и Рафи Шехирян беше открита в София, с радост забелязах как зрителите пристъпваха в залата като в храм, как мълчаливо се застояваха, за да общуват по-дълго с тези странни дървени идоли и светли живописни пространства. Празничната ритуална атмосфера на изложбата се беше получила, независимо че творбите се задъхваха в недостатъчното място, което им бе отредено. За щастие, тук те дишат по-свободно и струва ми се, празникът става по-истински.

За мен той започна още когато аранжирахме изложбата, когато скрепявахме частите и настройвахме струните на този цялостен художествен свят, за да зазвучи с пълната хармония, в която е създаден. Щастлив съм, че той може да звучи тук във Варна, където има много чувствителни за сложните тонове на изкуството художници и ценители, които, вярвам, ще усетят всичко онова, което лично за мен превръща творбите на двамата художници в уникално и значимо явление в съвременното изкуство.

Румен Серафимов

Юли 1987 г., Варна

Postscriptum: Една година след изложбите в София и Варна, за които съм писал в горния текст, Галина и Рафи Шехирян напуснаха тоталитарна България и заживяха в Ню Йорк, където продължиха да работят като художници и където се роди синът им Джулиян. Преди 7 години Рафи напусна живота в нелеп инцидент. 30 години след двете изложби техни творби са представени само в един български художествен музей – в експозицията за съвременно изкуство на Варненската художествена галерия. Времето доказа, че те са сред първите ярки съвременни художници в българското изкуство от 1980-те години. Парадоксално е, но не е изненадващо за нашата културна ситуация, че творчеството им не е достатъчно известно или е забравено дори от тези, които се считат за експерти в съвременните визуални изкуства. Нещо повече – и по-трагично: една от най-впечатляващите творби на Галина Шехирян – изумителният като механична конструкция, пластическа изразителност и смислова дълбочина „Саркофаг“, представен на международен пленер по дървопластика в Трявна през 1987 г. – лежи захвърлен и унищожен от природните стихии и човешкото безразличие. Време е за преоткриване!

The Exhibition of Galina and Rafi Chehirian in Varna

I just wanted everything in that exhibition to be done well – well arranged, well presented and well spoken. For Galina and Rafi Chehirian are among my closest friends. In such situations it is somehow better for one to turn, before all else, to feeling and intuition rather than to attempt to name and define artistic works with a distant and factual precision. I know that language can fail us – can fall short – before creative works of great talent. I know that explanations can feel ridiculous when they are applied to works of art that communicate their essence so strongly: that speak so clearly through their materiality, their color and presence, through the quiet and the light inside of them. I knew, actually, that this needed to be a quiet and luminous exhibition opening.

I believe that I am among the few who have known, in detail, the path of these two artists. From their years at the Academy where they graduated with a specialization in Textiles, and where they strove with all of their might to protect themselves from the standard, unquestioned ways of thinking, and from rote imitation.

I have observed the transformation of their visual expression, their persistent demands for new means of expression, and their stunning renouncement of something that they had achieved – something that was original. I remember those difficult years when they were not accepted into exhibitions, the resulting and corrosive self doubt, and the exhaustion they endured in trying to make a living during their voluntary seclusion in the city of Tryavna. Perhaps things had to be this way in order for them to give birth to wonderful works in which there is suffering, joy and transcendence.

Yet I am convinced that in the span of just six years after the Academy, Galina and Rafi Chehirian achieved so much. Most significantly: a stylistic individuality in the landscape of Bulgarian art, and an unusual, unconventional individuality at that. Beyond the accepted and required aesthetic norms of thinking and visual expression.

Somehow, all of a sudden, and after much silence and internal accumulation, Galina Chehirian created her small, fine works, in which (with astounding taste, precision and purity) she combines textile, metal and wood to achieve interrelations between different materials and, in an abstract manner, to denote interaction between different forces and essences.

Then, unexpectedly and surprisingly, her large wooden sculptures appeared. People wondered how to define them – in which drawer of an outdated card catalogue of the Arts to file them into. Usually they put them into the "Applied Art" section of exhibitions, where they always proved to be the most impressive and provocative. And not just for that genre. Because they were truly sculptural works.

Galina discovered the beauty and expressiveness of everyday objects from the past. The beauty of the dikanya (a flint-studded threshing-board), the winnower, the manger and many others whose names I do not know. She dug them out of a world of forgottenness and abandonment, to embed them in the very core of her creations! She imbued them with new, colorful and festive life. She made art of them with her sophisticated sense of form and visuality. She transformed them into strange idols which emanated the power and warmth of human existence. She created sacred significations – an artistic memory of a quick dissolving time; charging them with a rituality, because she had included in them the unordinary rituals of emotional communication and contemplation.

And most valuably she had connected – in an original and organic way – the kindred, the ancient. The imprint of time and human experience on the material world. Doing so with a modern urge for abstract form-making and with an appeal to a universal sculptural suggestiveness. I would say that with her sculptures, Galina Chehirian has no analog and is somehow lonesome in our art, which gives them a particularly high aesthetic value beyond her indisputable professional abilities (skills which are demonstrated so eloquently in them).

These sculptures coexist with the paintings and drawings of Rafi Chehirian so harmoniously – as if they were created specifically for one another. In fact, this is a complete, unified visual world in which tranquillity, the joyous whiteness, the contemplative space and ethereality of the paintings are complemented by the vivid sound, the physical weight and the dramatic tones of the sculptures.

Rafi and I, we spent long days and nights talking. I was amazed by ability to ground his work on solid and harmonized philosophical and aesthetic foundations through all of its dynamic transformations. He is an artist who has the power to abandon something powerfully expressive and successful in a conceptual and representational sense, and to surrender to the new, the unknown – to that which is in resonance with his present state. That is why the works presented here reveal to us two different relations to the world. One, the so-called "diagrams," as we named them for our own purposes, where he creates a filtered symbolic structure or language representing nothing but human relations. These these strange, precisely drafted map-like works are ascetic in colour yet powerful with their linear rhythm and finesse. Through strange abstract figures and zones the artist has clearly symbolized movements and struggles, individuality and community, rebellion and loneliness, enclosure and the breaking of boundaries. And many other meanings. He creates an original and personal iconography of relationships and states in the world through a set of encoded symbols that is clear enough to be read. This rather abstract attitude to reality changes in the artist's later paintings and drawings. These are also a kind of map, but now of another, more natural and more animated environment with more specific outlines. An environment seen from above – from high up. These numerous drawings and paintings are like fragments of a terrain. An endless, open space. Bright and festive. Where the the contours of roads and human dwellings are outlined, and joyful scenes are acted out as in child's play.

Pleasure prevails in these works. The pleasure of interacting with nature and humanity. The pleasure of artistic play and poetic contemplation. With their brilliant whiteness they remind us that we have an even greater need for light and joy after a rather long period of grim, black-and-gray metaphorical reflections of the state of our individual and public existence. Rafi's canvases are the consolidation and

materialization of a long-lasting search, all to give us a delicate and sophisticated painting and to deceive us that they were created in a single breath.

Two months ago, when Galina and Rafi Chehirian's exhibition opened in Sofia, I noticed with pleasure how the viewers walked through the space as if they were in a temple. They stood silently and meditatively in the presence of strange wooden idols and luminous paintings. A festive, ritual atmosphere had been achieved despite the insufficient space of the gallery. Galina and Rafi's work breathes more freely here, and the atmosphere feels more genuinely like a celebration!

For me this celebration began when we arranged the exhibition, when we arranged the parts and tuned the strings of this artistic world so that it could resonate with the harmony in which it was created. I am delighted that it can be here in Varna where there are many painters and enthusiasts who are sensitive to the complex tones of art and who, I believe, will sense everything that transforms, for me, the works of these two artists into a unique and significant phenomenon in contemporary art.

Rumen Serafimov

July 1987, Varna

Postscriptum: One year after the exhibitions in Sofia and Varna, of which I wrote in the preceding text, Galina and Rafi Chehirian left totalitarian Bulgarian and immigrated to New York, where they continued their artistic work and where their son Julian was born. Seven years ago Rafi left this world in an accidental, untimely death. 30 years after the two exhibitions, their works are exhibited in only one Bulgarian art museum – in the Exposition of Contemporary Art of the Varna Art Gallery. Time has proven them to be among the first outstanding contemporary artists in Bulgarian art from the 1980's. It is paradoxical but unsurprising for our cultural situation that their ouvre is not well known or has been forgotten even by those who are considered to be experts in contemporary visual arts. Something more tragic, however, is the fate of one of Galina Chehirian's most impressive works. The "sarcophagus", presented at the international Woodwork open-air exhibition in Tryavna in 1987, is amazing in its mechanical construction, visual expression and symbolic depth. Today it lies abandoned and destroyed by the natural elements and by human indifference. It is time for rediscovery!

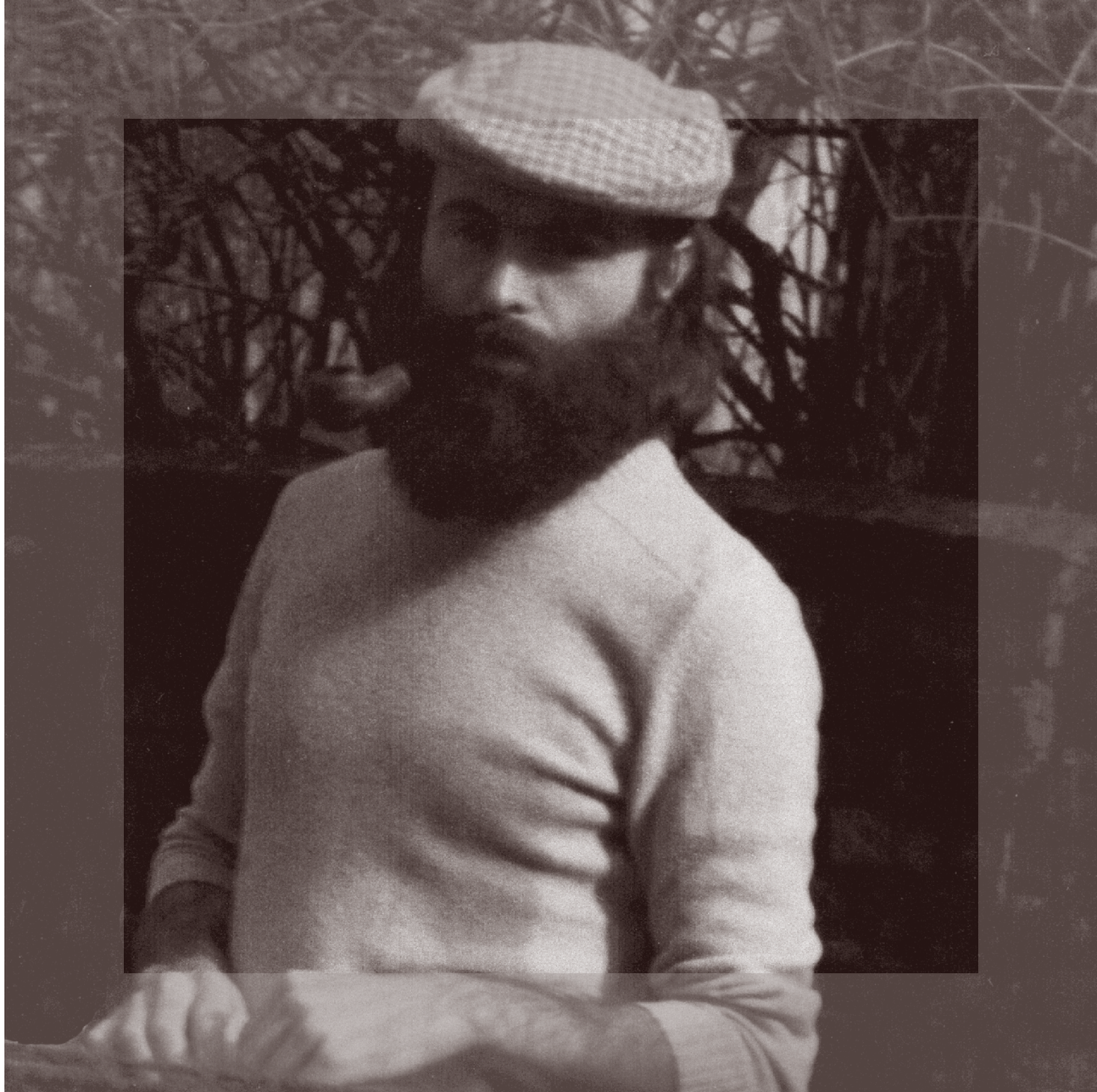

1952
Рафи Шехирян е роден в София на 25 април.

1976–1981
Следва в Националната Художествена Академия – специалност „Текстил“ в класа на професор Марин Върбанов, където среща бъдещата си съпруга Галина Шехирян.
Дипломните им работи са изключително впечатляващи и нестандартни за тогавашните академични норми. Те са новаторски израз на концептуално мислене, което професорът им внася в своята преподавателска практика след завръщането си от Париж. Той дава пълна творческа свобода на студентите си и Рафи Шехирян започва да експериментира с различни материали, изразни средства и посоки на мислене. Това до голяма степен поставя основите на художествените му търсения по-късно.
В края на 1970-те години Рафи е в ядрото на първата артистична общност в България, наречена „Куков ден“, която инициира прояви, свързани със съвременните визуални изкуства – хепънинги, пърформанси, инсталации и прочие.

1981–1987
Преподава история на изкуството и естетика в Националното художествено училище в Трявна. Тук Рафи се изявява като изключително обаятелен и ерудиран учител, радващ се на огромен респект сред ученици и преподаватели, като оставя ярка и трайна следа след себе си. Годините, прекарани в Трявна, са време на творчески търсения в живописта, на експерименти с различни изразни средства и материали, в резултат на които той достига до уникален стил и пластическа образност със силно изразена склонност към многопластово концептуално мислене. Той създава така наречените „чертежи“ – особени знакови диаграми и структури, изпълнени с туш и рапидограф на чертожната маса в маниера на „компютърната графика“.
В основата на смисловия им контекст е биографията на индивида и нейното абстрактно интерпретиране в лабиринта на обществото и на неговите бюрократични институции.
В Трявна Рафи среща художниците Димитър Казаков и Цветан Колев, с които споделя сходни идеи за изкуството и с които преживява вълнуващи разговори и дискусии, които много често водят до нови посоки на естетически търсения.

1987
Рафи и Галина Шехирян откриват съвместна изложба от рисунки, живопис и пластика в галерия „Раковски“ 108 – София, „която е убедителна антитеза на всякакво съмнение, свързано с конформизма на част от младото ни изкуство“ (Стефан Шишков), и която се радва на широк и възторжен отзвук в артистичните среди. Няколко месеца по-късно изложбата е представена и във Варненската Художествена Галерия.

1988
След десет годишни откази за пътувания извън България, Рафи и Галина Шехирян успяват да получат изходна виза за Австрия и прекарват следващата година и половина в емигрантски лагер, където преминават през процедура за постоянно пребиваване в САЩ.

1990
Те се установяват в Ню Йорк, където живеят през следващите десет години. Рафи започва работа в Roth Inc. като текстилен дизайнер, а в свободното си време се радва на това, за което е мечтал от студентските си години – да има достъп до световните музеи и културни институти, които за него са източник на вдъхновение. Тук той открива Americana и Cy Twombly, Basquiat и Frida Kahlo, Art Brut и Keith Haring, Nusrat и Chavela Vargas. Тези нови влияния променят артистичния му светоглед и той отправя поглед към неосъзнатото, към скритото, към дълбините на човешката душа.
В следващия си период той прави портрети на хора от Нюйоркските улици и метро – хора самотни, социално неадаптирани и духовно дезориентирани.

1998
Галина Шехирян създава Gali Studio за рисувано стъкло. В студиото се включва и Рафи Шехирян. Той открива богатите възможности, които предоставя ренесансовата техника за рисуване върху стъкло Verra Iglomise и създава уникални и функционални стъклени съдове.
През следващите години те участват в най-реномираните журирани изложения в САЩ, като работят с над 250 галерии и си спечелват име на водещо студио между колекционерите на стъкло.

2011
Рафи Шехирян умира в трагичен инцидент на 30 август в Ню Джърси, САЩ.

2017
,,Следите на Рафи: Американски откровения“ – картините от последният период на Рафи Шехириян са представени от синът му – Джулиан Шехириан в галерията за експериментално изкуство Rhizome във Вашингтон, САЩ. Те са съпроводени с аудио запис на дискусия между Рафи и Джулиан върху творческия процес и замисъл на последните му творби.

2018
Проф. Аксиния Джурова открива ,,Припомняне“ – ретроспективна изложба на Рафи и Галина Шехирян в галерия Контрасти, София.

Творби на Рафи Шехирян са представяни в:

Галерия „Раковски“ 108 – София
Градска Художествена Галерия – Варна
Karl Kessler Gallery, Hallstatt, Austria
Jadite Gallery, New York
Arrivee Gallery, Red Bank , NJ
Studio 41, Benicia, CA
La Musa, Washington
Don Muller Gallery, Northampton,MA
Detroit Gallery, Detroit, MI
Cenzia Gallery, Kenneth Square, PA
Red Sky Gallery, Charlotte, NC
Panache Gallery, Mendocino, CA
Christensen Heller Gallery, Oakland, CA
Skyline Gallery, Tucson, AZ
Bennet Galleries, Knoxville, TN
Artforms, Guilderland, NY
Jack Kellmer, Philadelphia, PA

Творби на Рафи Шехирян са притежание на:

Национална художествена галерия – София
Градска художествена галерия – Варна
Karl Kessler, Hallstatt, Austria
Mardirossyan, Paris
Boeing, Seattle, WA
Al Manahil, Riyadh, Saudi Arabia
Stephen Fisher Collection, Baltimore,MD
Darakchiev Collection, Long Island, NY
Nassya and Aaron Owens, Philadelphia, MD
Chris Horowitz, Washington, DC
Scott Robertson, Red Bank , NJ

civio vitae

1952
Rafi Chehirian was born in Sofia on April 25th.

1976–1981
Rafi graduated from the National Academy of Arts with a major in "Textiles" in the class of Professor Marin Varbanov with his wife Galina Chehirian. Their thesis works were quite impressive and unconventional for the academic standards back then. It was an innovative expression of the conceptual thinking that the professor brought to his teaching practice following his return from Paris. He gave his students full creative freedom, and Rafi began to experiment with different materials, different means of expression and direction of thought. That largely predetermined his future artistic quests.
At the end of the 1970s Rafi was at the center of the first artistic community in Bulgaria, called "Cuckoo Day", which initiated events related to the contemporary visual arts - happenings, performances, installations and so on.

1981–1987
Rafi taught Art History and Aesthetics at the National Art School in Tryavna. In that school Rafi was remembered as a brilliant, charismatic and well-read teacher, highly respected among the students and his colleagues, leaving a bright and lasting trace behind. The years spent in Tryavna were a time of creative pursuits in painting, experiments with different means of expression and materials, resulting in an unique style and visual imagery with pronounced propensity for multilevel conceptual thinking. At that time he also created the so-called "diagrams" – special sign-diagrams and structures, drawn in ink with a rapidograph on the drawing table in the manner of "computer graphics". They focused on the biography of the individual and its abstract interpretation in the labyrinth of society and its bureaucratic institutions.
In Tryavna, Rafi met Dimitar Kazakov and Tsvetan Kolev, artists with similar mindset, engaging with them in exciting conversations and discussions that often led to new directions of his aesthetic quests.

1987
Rafi Chehirian and Galina Chehirian opened a solo exhibition of drawings, painting and sculpture at 108 Rakovski Gallery in Sofia,"which was a convincing counterpoint to any scepticism, related to the conformity of part of our young artists" (Stefan Shishkov), resonating widely in the artistic community. A few months later the exhibition was presented also at the Varna Art Gallery.

1988
After ten years of being rejected, Rafi and Galina Chehirian finally got permission to travel to Austria. They spent the next 18 months in a refugee camp, where they applied and were granted permanent residence in the United States.

1990
Rafi and Galina settled in New York, where they lived for the next ten years. Rafi started work at Roth Inc. as a textile designer, and in his spare time he enjoyed what he dreamed of in his student years – to have access to the world's museums and cultural institutions, which for him were a source of inspiration. At that point he discovered Americana and Cy Twombly, Basquiat and Frida Kahlo, Art Brut and Keith Haring, Nusrat and Chavela Vargas. Those new influences changed his artistic perspective and he focused on the subconscious hidden depths of the human soul. In his next period, he portrayed characters from the streets and the subway of New York City – alienated spiritually disoriented social outcasts.

1998
Galina Chehirian created Gali Studio for Painted Glass. Rafi Chehirian later joined the studio. Discovering the rich opportunities offered by Verra Iglomise's (a painting technique from the Renaissance), he created unique, functional glass works. In the following years, they participated in the most renowned juried shows in the US, working with over 250 galleries, becoming a leading name among glass collectors.

2011
Rafi Chehirian died in a tragic incident on August 30 in New Jersey, USA.

2017
Rafi's last period of paintings on canvas is exhibited at Rhizome, a gallery for experimental art in Washington, D.C. "Rafi's Traces: The American Visions", curated by his son Julian Chehirian, was the first public exhibition of his portraits. They were shown alongside audio recordings of Rafi and Julian discussing his creativity and the meaning of his final paintings. The exhibition is featured in *Капитал* magazine.

2018
Curator Prof. Axinia Džurova opens a retrospective of Rafi and Galina Chehirian's work at Contrast Gallery, entitled "A Recollection".

Rafi Chehirian's works are exhibited in:

The 108 "Rakovski" Gallery, Sofia
The City Art Gallery, Varna
Karl Kessler Gallery, Hallstatt, Austria
Jadite Gallery, New York
Arrivee Gallery, Red Bank, NJ
Studio 41, Benicia, CA
La Musa, Washington
Don Muller Gallery, Northampton, MA
Detroit Gallery, Detroit, MI
Cenzia Gallery, Kenneth Square, PA
Red Sky Gallery, Charlotte, NC
Panache Gallery, Mendocino, CA
Christensen Heller Gallery, Oakland, CA
Skyline Gallery, Tucson, AZ
Bennet Galleries, Knoxville, TN
Artforms, Guilderland, NY
Jack Kellmer, Philadelphia, PA

Rafi Chehirian's works are owned by:

The National Art Gallery, Sofia
The City Art Gallery, Varna
Karl Kessler, Hallstatt, Austria
Mardirossyan, Paris
Boeing, Seattle, WA
Al Manahil, Riyadh, Saudi Arabia
Stephen Fisher Collection, Baltimore, MD
Darakchiev Collection, Long Island, NY
Nassya and Aaron Owens, Philadelphia, MD
Chris Horowitz, Washington, DC
Scott Robertson, Red Bank, NJ

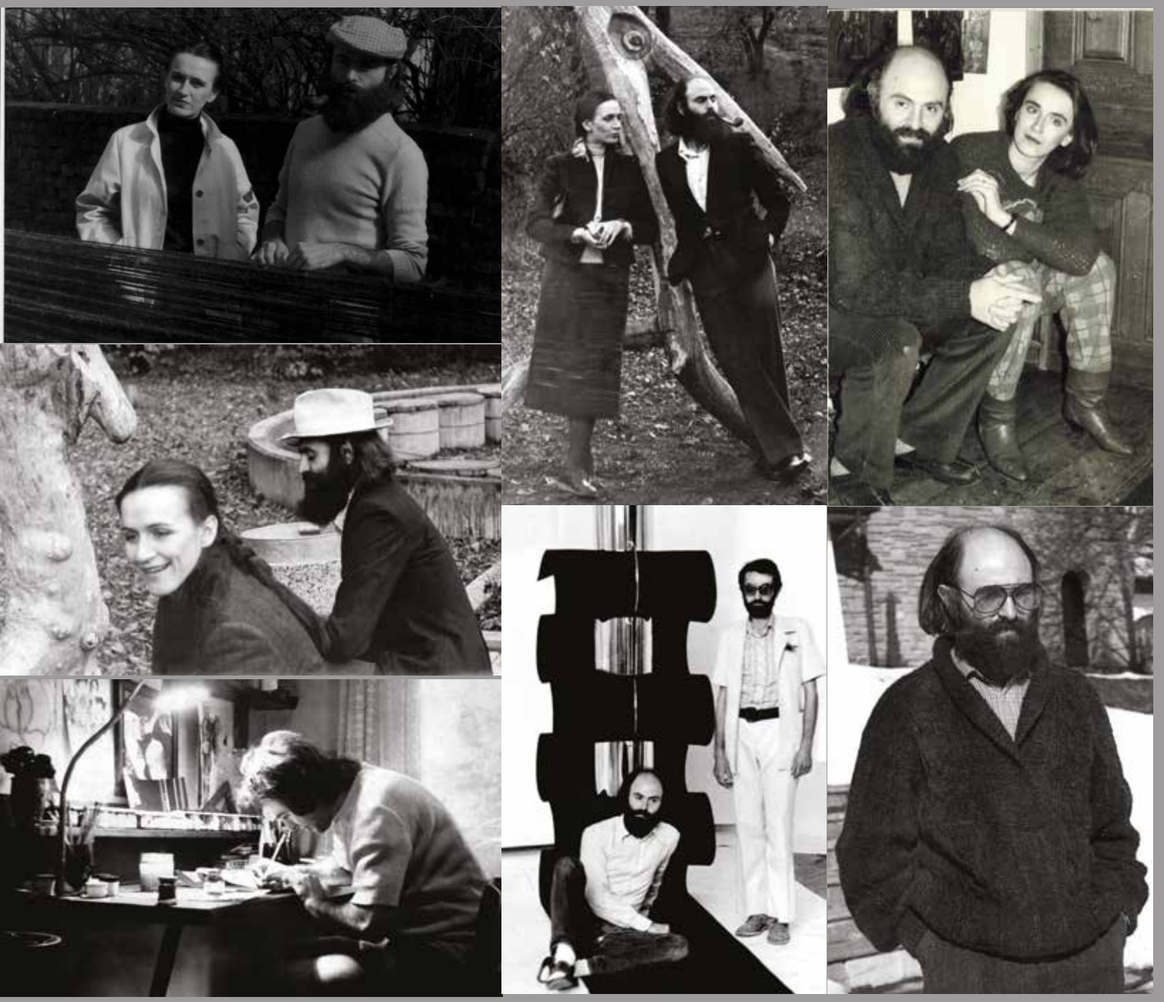

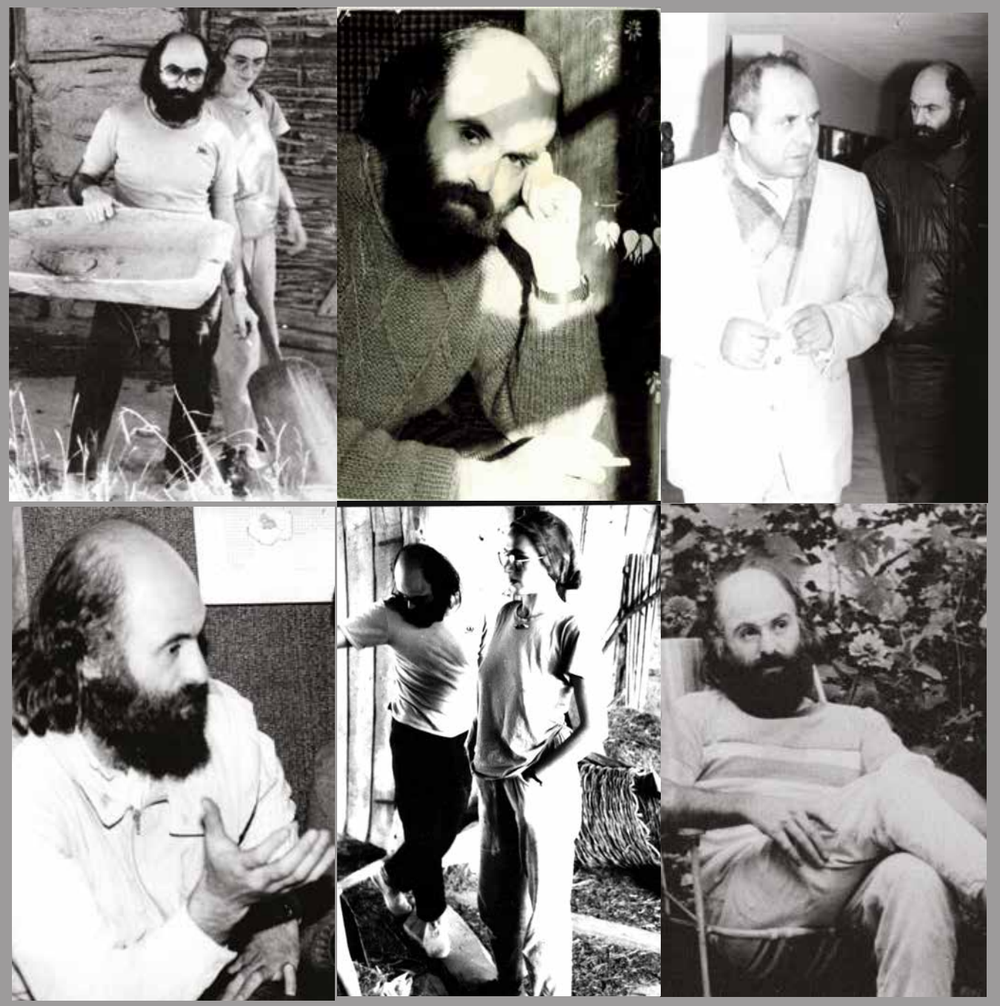

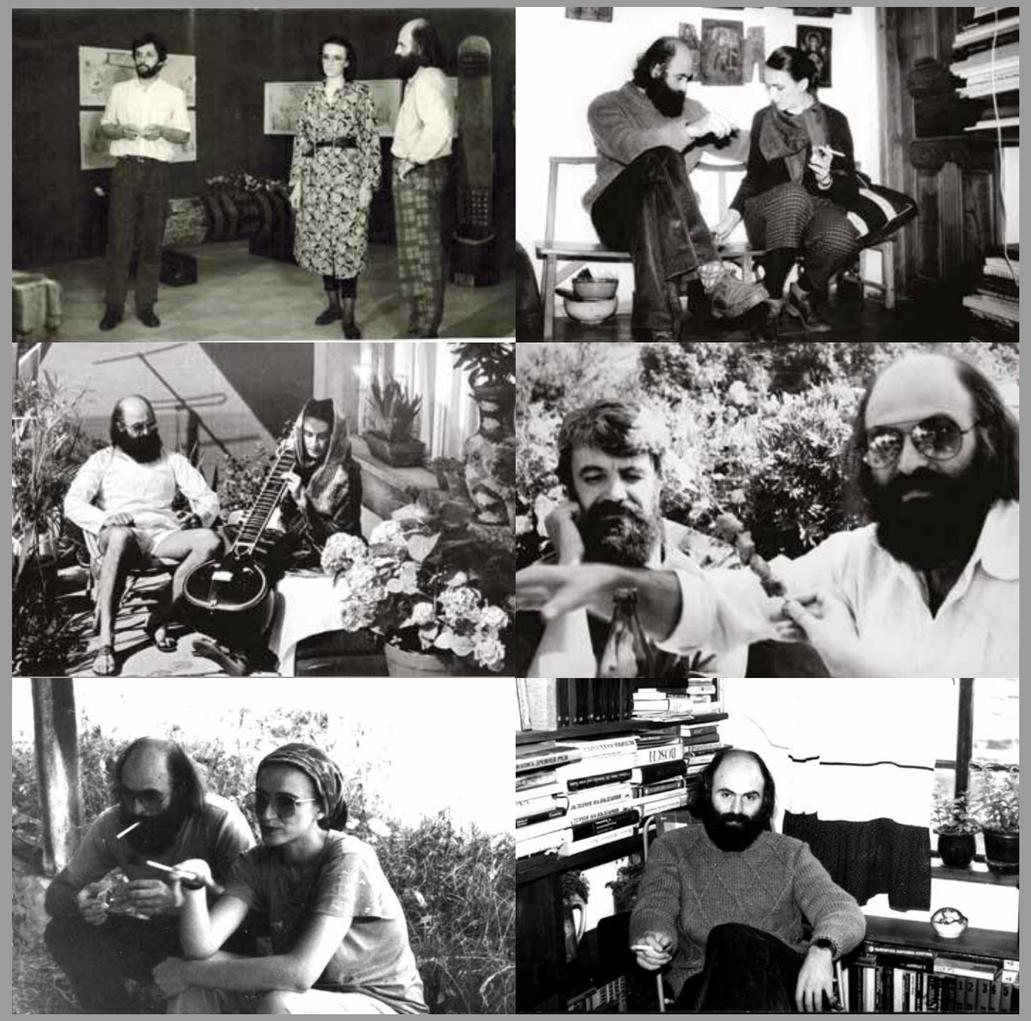

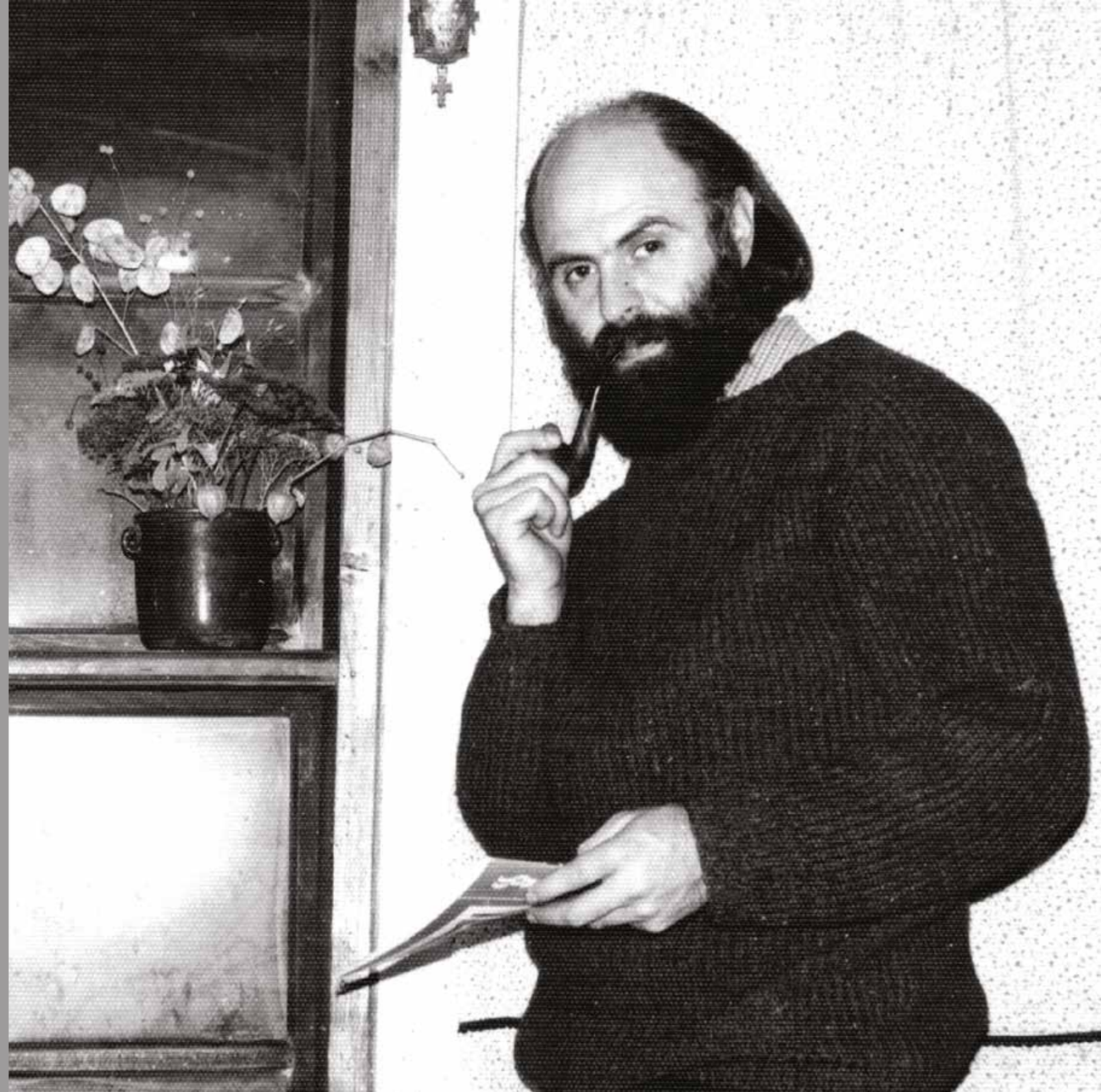

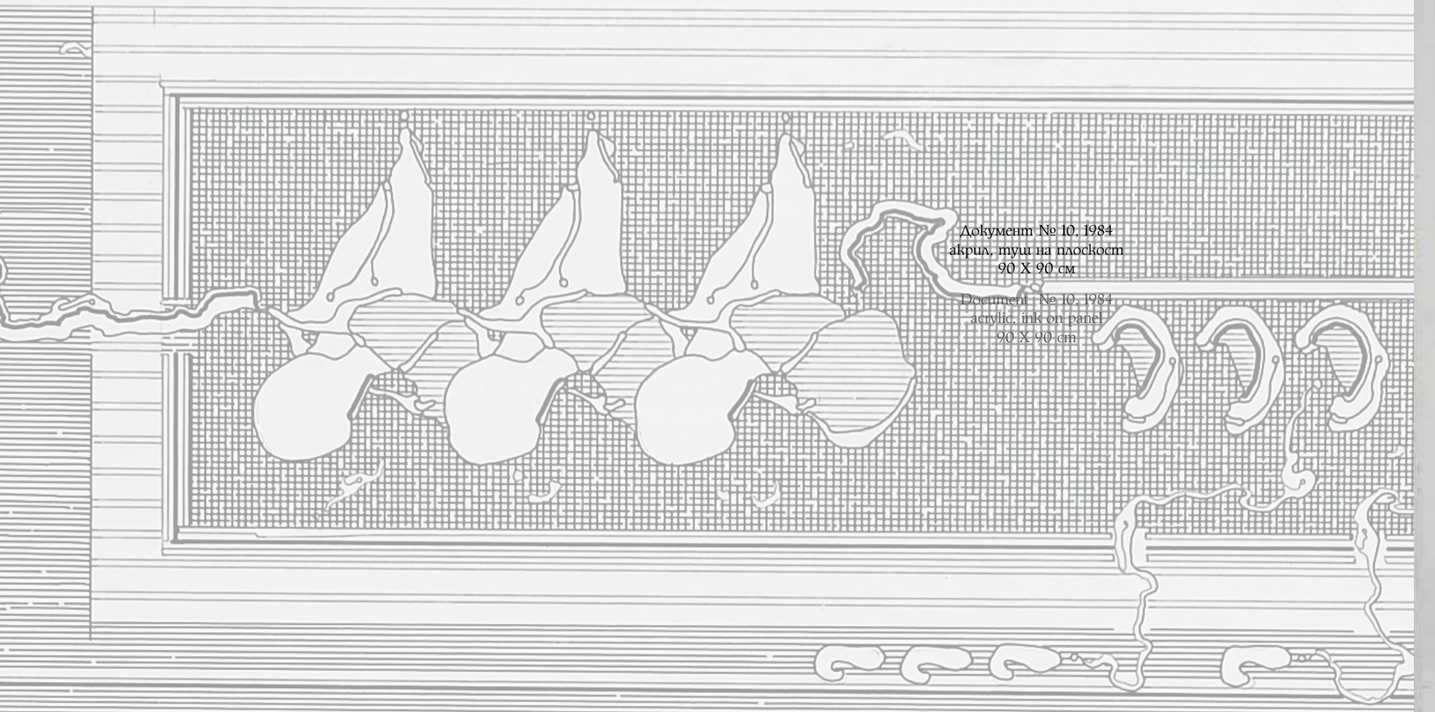

Документ № 10. 1984
акрил, туш на плоскост
90 X 90 см

Document. № 10. 1984
acrylic, ink on panel
90 X 90 cm

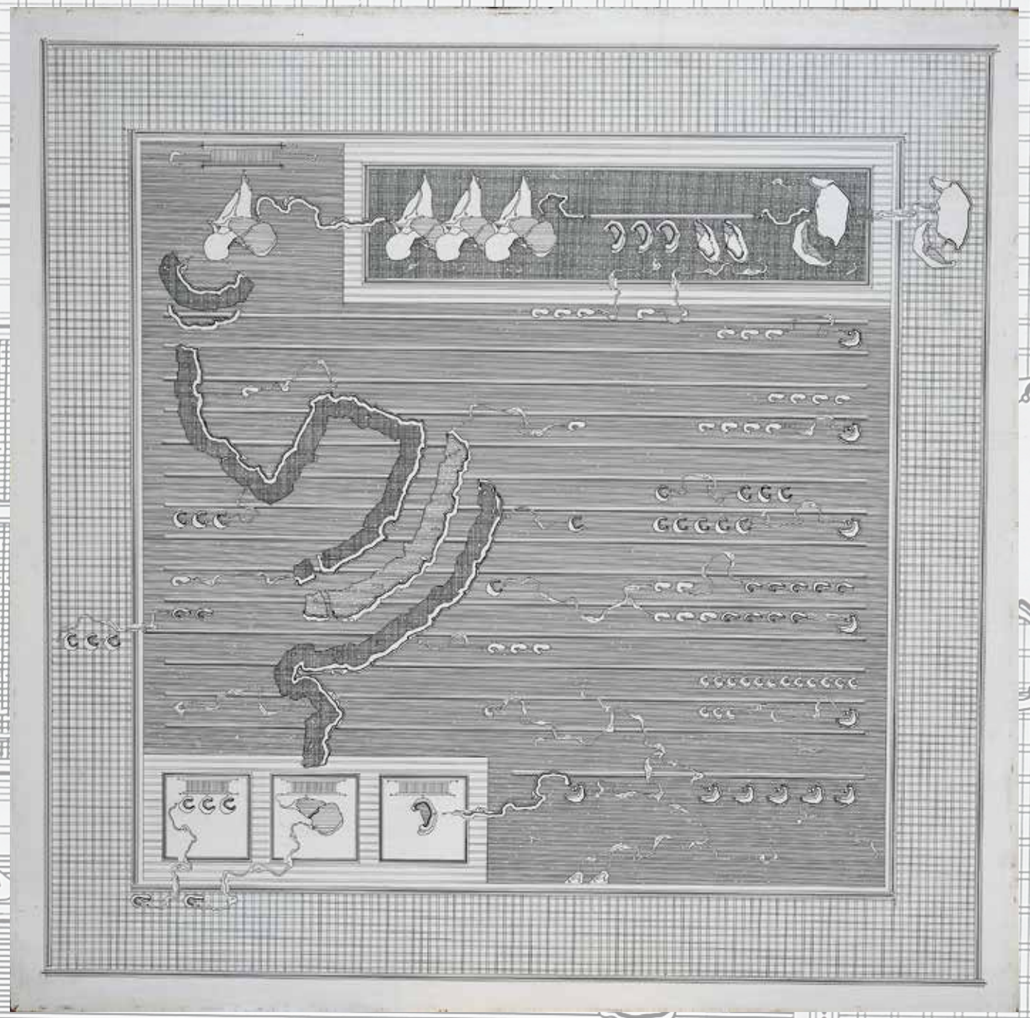

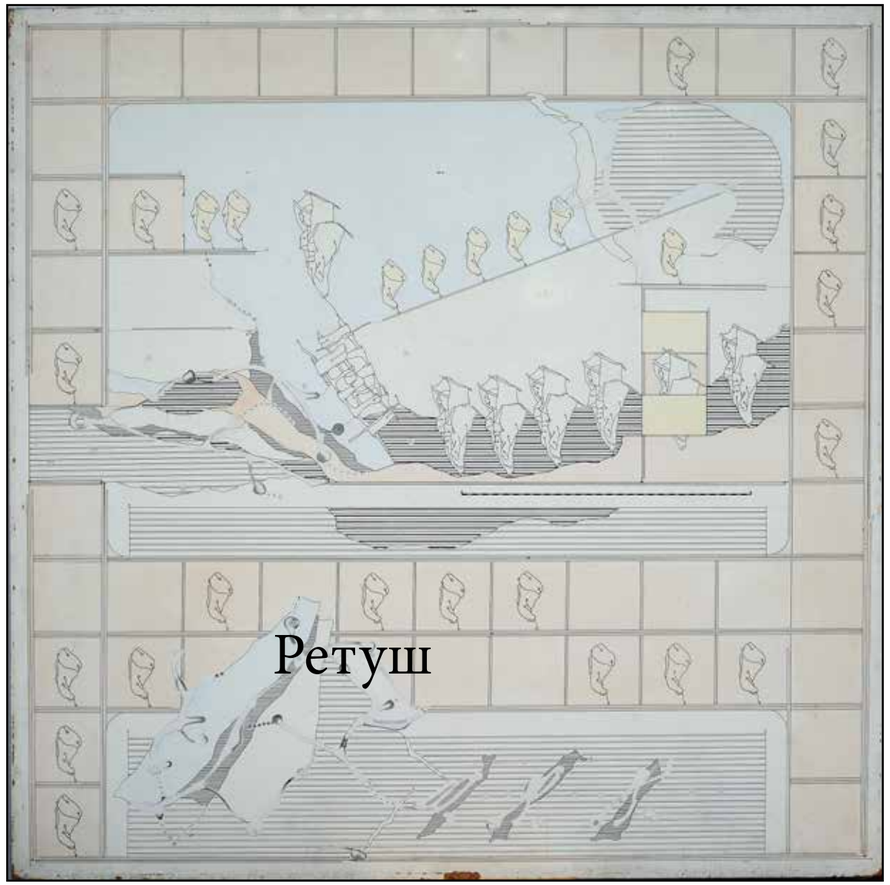

Документ № 6, 1984
акрил, туш на плоскост
90 X 90 см

Document № 6, 1984
acrylic, ink on panel
90 X 90 cm

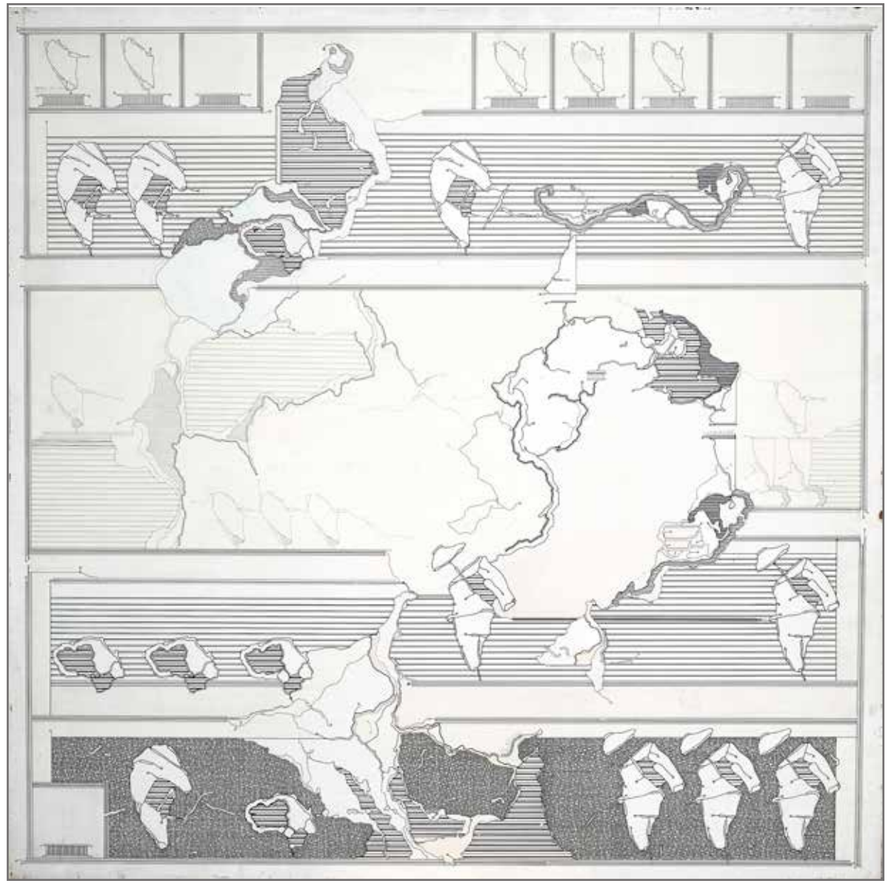

Документ № 7, 1983
акрил, туш на плоскост
90 X 90 см

Document № 7, 1983
acrylic, ink on panel
90 X 90 cm

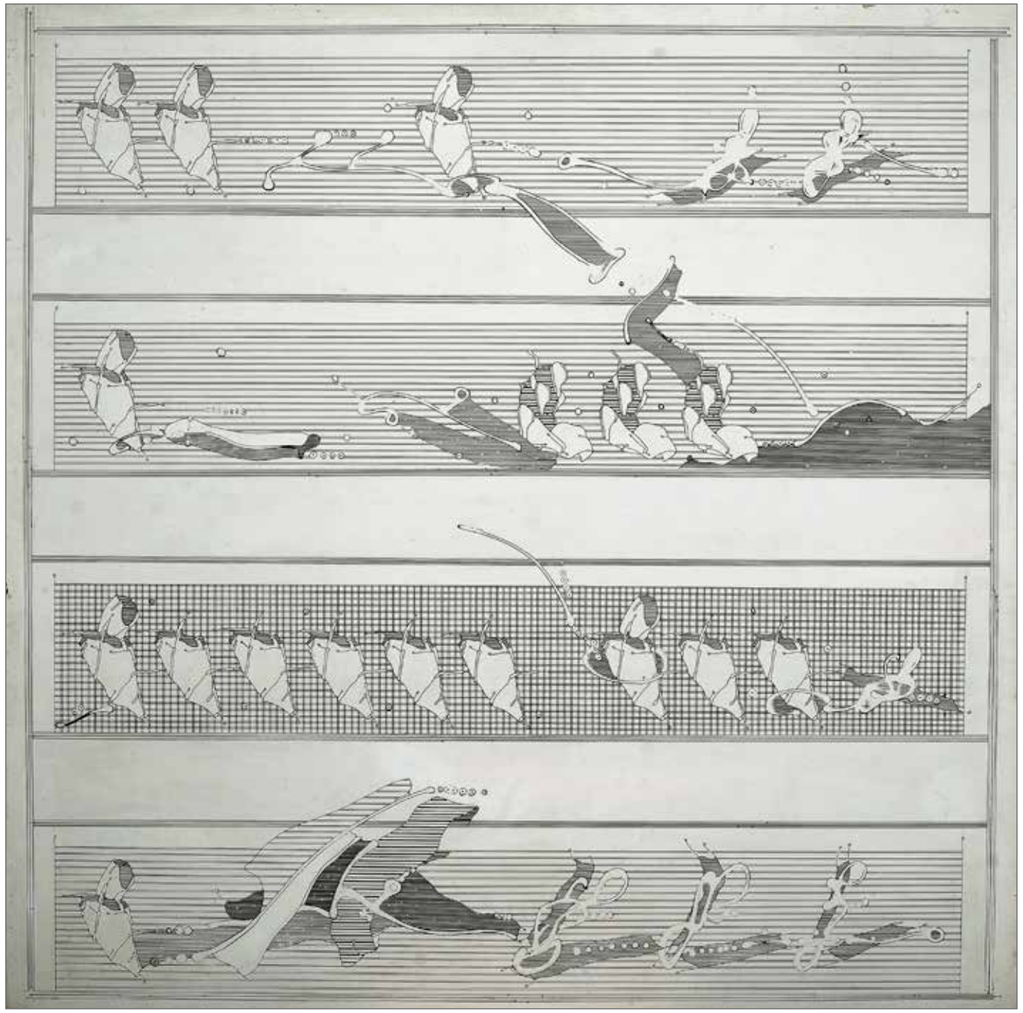

Документ № 8, 1984
акрил, туш на плоскост
90 X 90 см

Document № 8, 1984
acrylic, ink on panel
90 X 90 cm

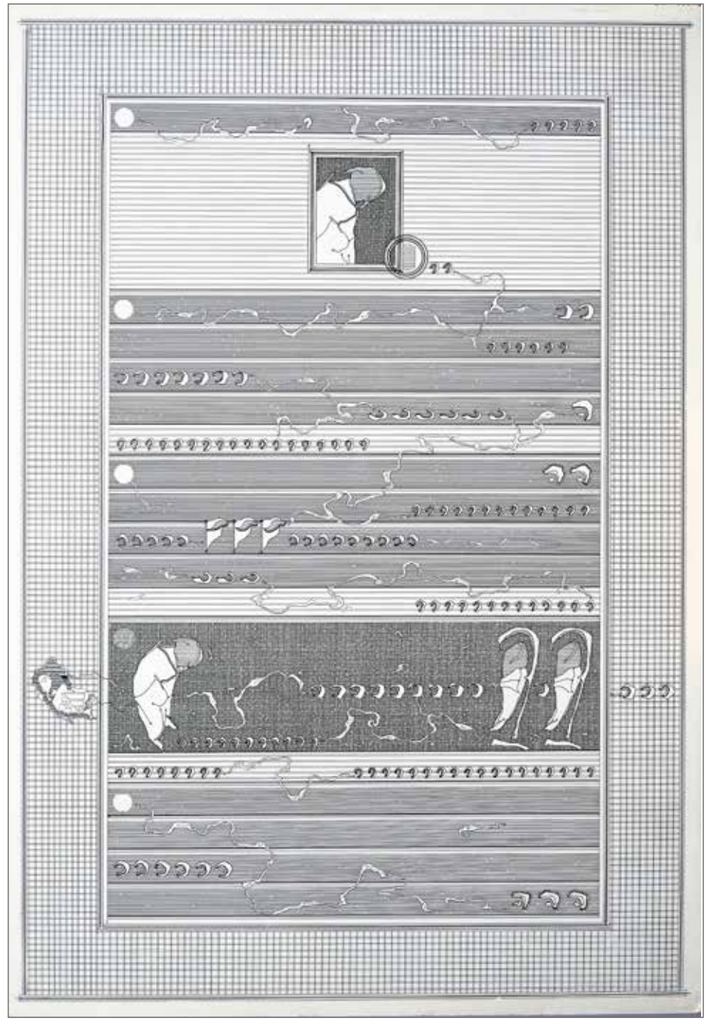

Документ № 5, 1983
акрил, туш на плоскост
100 X 70 см

Document № 5, 1983
acrylic, ink on panel
100 X 70 cm

Пътуване, 1987
акрил на плоскост
50 X 70 см

A Journey, 1987
acrylic on panel
50 X 70 cm

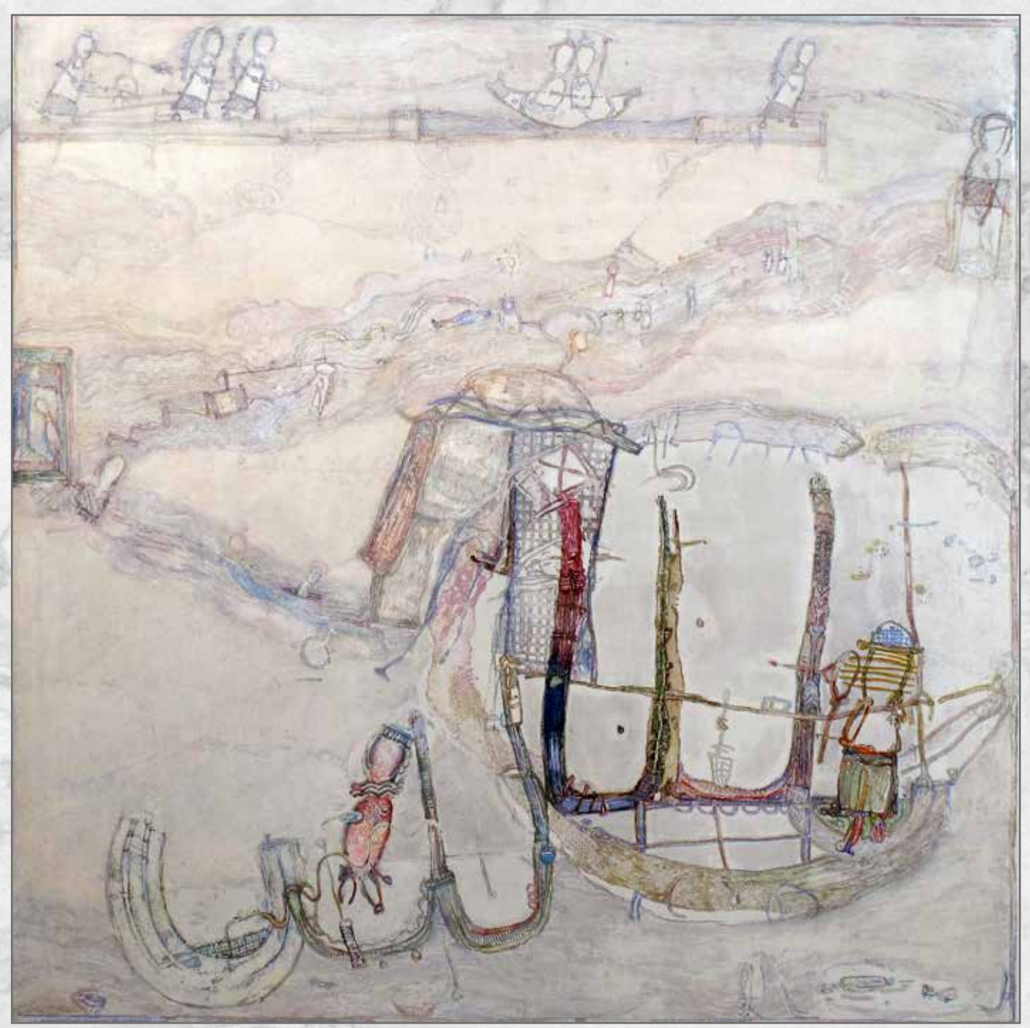

Композиция, 1986
акрил на плоскост
70 x 70 см

Composition, 1986
acrylic on panel
70 x 70 cm

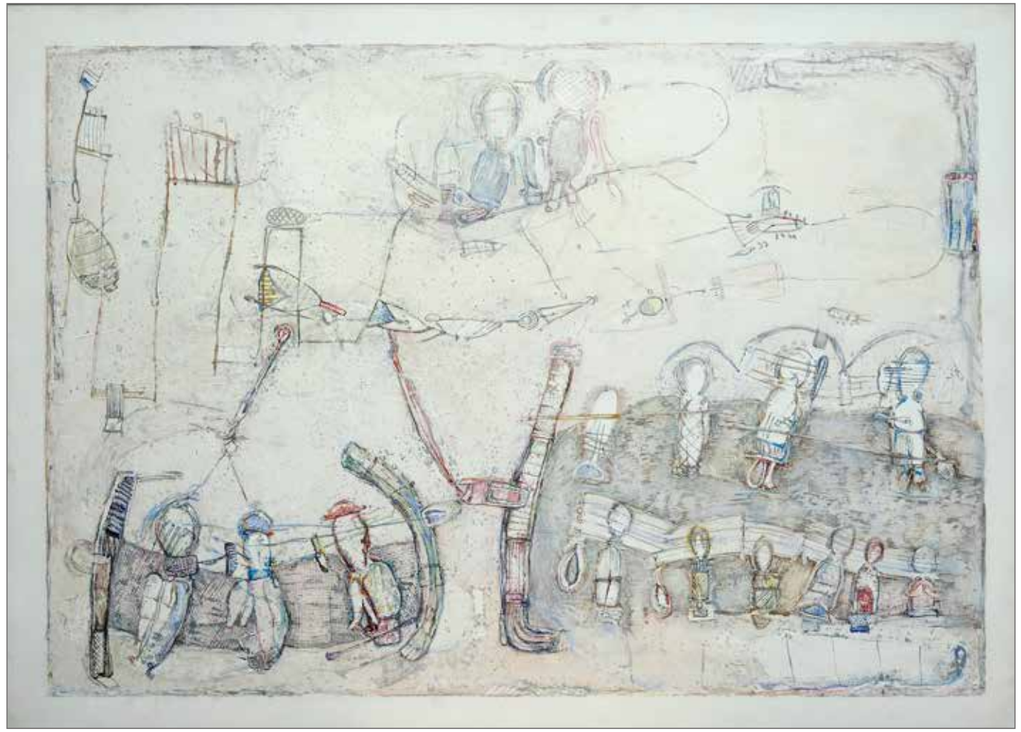

Очакване, 1985
акрил на плоскост
50 X 70 см

Awaiting, 1985
acrylic on panel
50 X 70 cm

Вест I, 1985
акрил на плоскост
50 X 70 см

Announcement I, 1985
acrylic on panel
50 X 70 cm

Странстване, 1986
акрил на плоскост
50 X 70 см

Wandering, 1986
acrylic on panel
50 X 70 cm

Пристигане, 1985
акрил на плоскост
50 X 70 см

Arrivee, 1985
acrylic on panel
50 X 70 cm

Вест II, 1985
акрил на хартия
50 X 70 см

Announcement II, 1985
acrylic on paper
50 X 70 cm

Разговор I, 1985
акрил на хартия
50 X 70 см

Conversation, 1985
acrylic on paper
50 X 70 cm

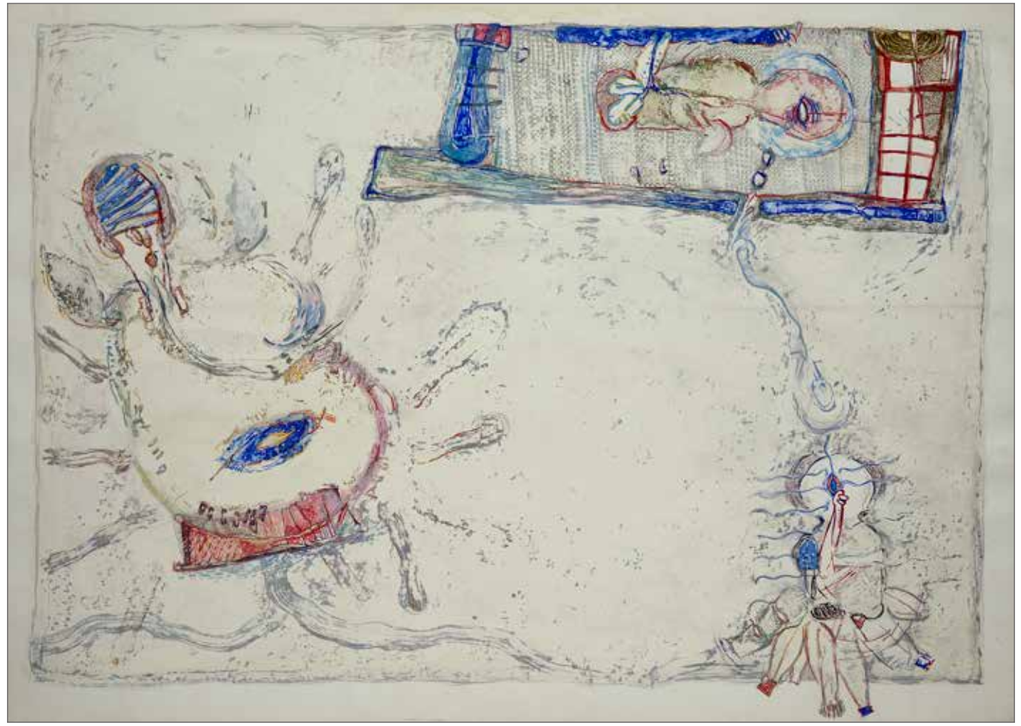

Разговор II, 1986
акрил на хартия
50 X 70 см

Conversation, 1986
acrylic on paper
50 X 70 cm

Композиция, 1986
акрил на хартия
50 X 70 см

Composition, 1986
acrylic on paper
50 X 70 cm

Без заглавие, 1986
акрил на хартия
50 X 70 см

Untitled, 1986
acrylic on paper
50 X 70 cm

Без заглавие, 1986
акрил на хартия
50 X 70 см

Untitled, 1986
acrylic on paper
50 X 70 cm

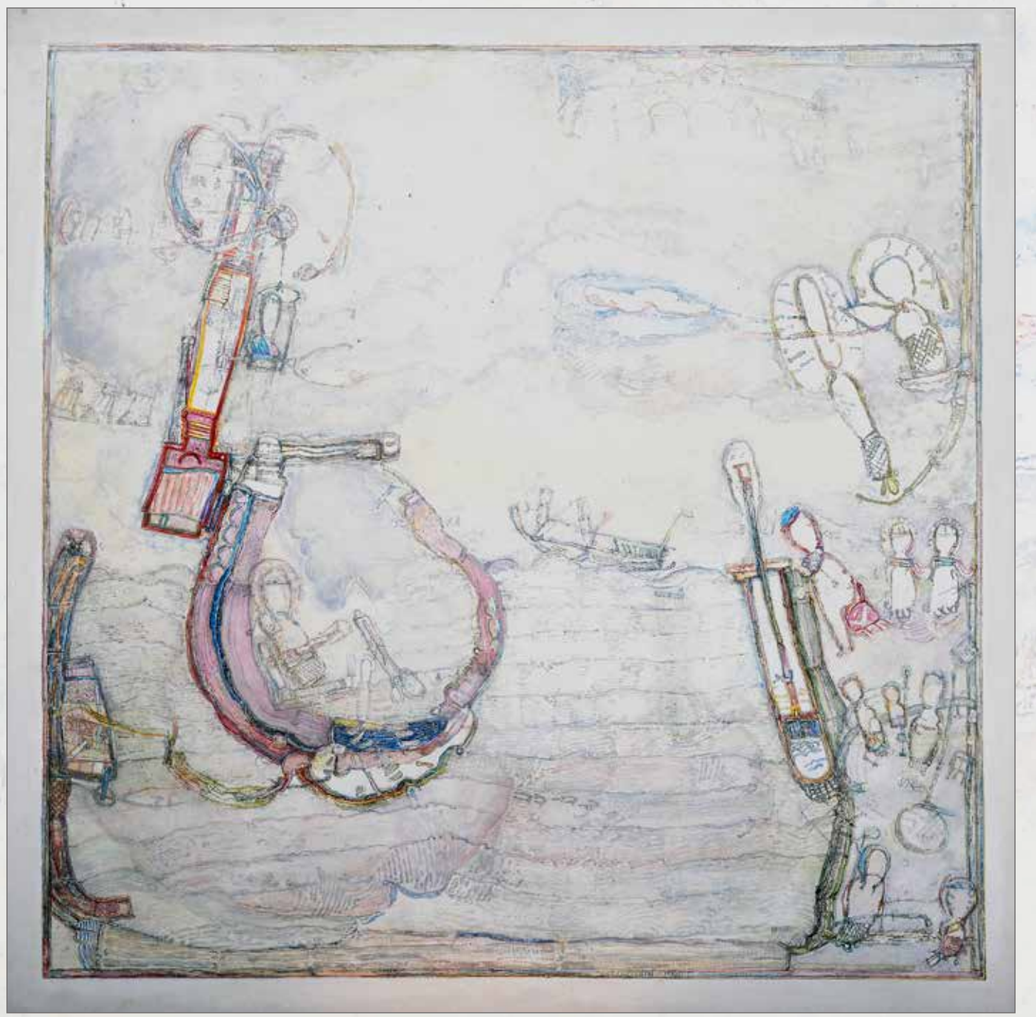

Спасение, 1987
акрил на плоскост
76 X 76 см

Salvation, 1987
acrylic on panel
76 X 76 cm

рисунки 1982

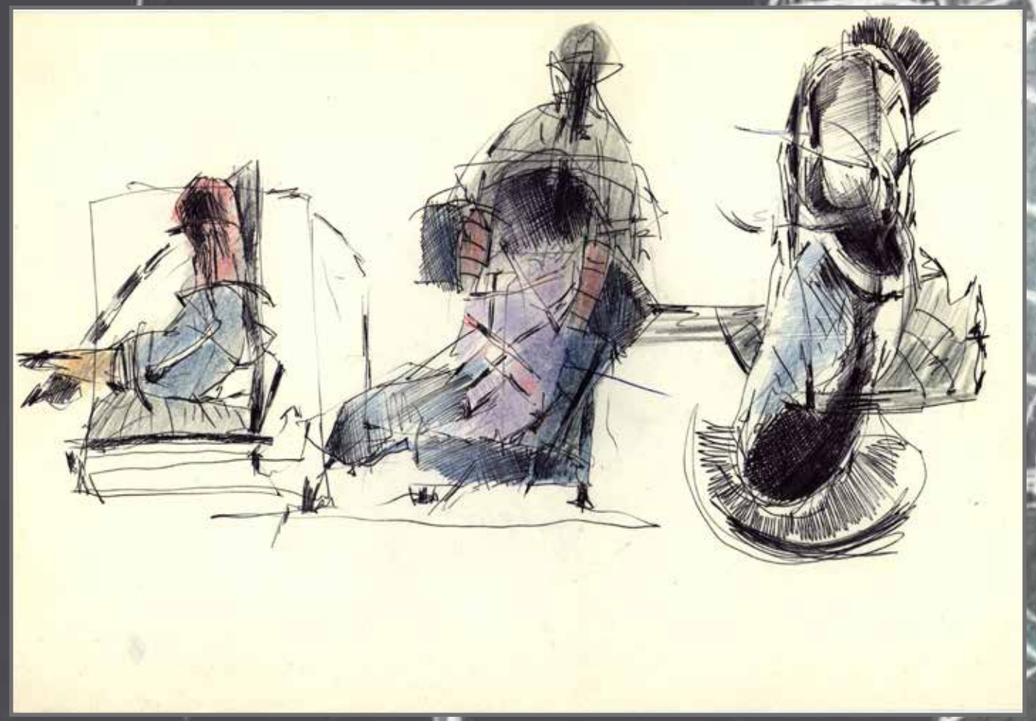

Рисунка 16, 1982
туш, молив, пастел на хартия
22 X 32 см

Drawing 16, 1982
ink , pencil, pastel on paper
22 X 32 cm

Рисунка 15, 1982
туш, пастел на хартия
24 X 34 см

Drawing 15, 1982
ink , pastel on paper
24 X 34 cm

Рисунка 17, 1982
туш, молив, пастел на хартия
24 X 30 см

Drawing 17, 1982
ink , pencil, pastel on paper
24 X 30 cm

Рисунка 14, 1982
туш на хартия
22 X 31 см

Drawing 14, 1982
ink on paper
22 X 31 cm

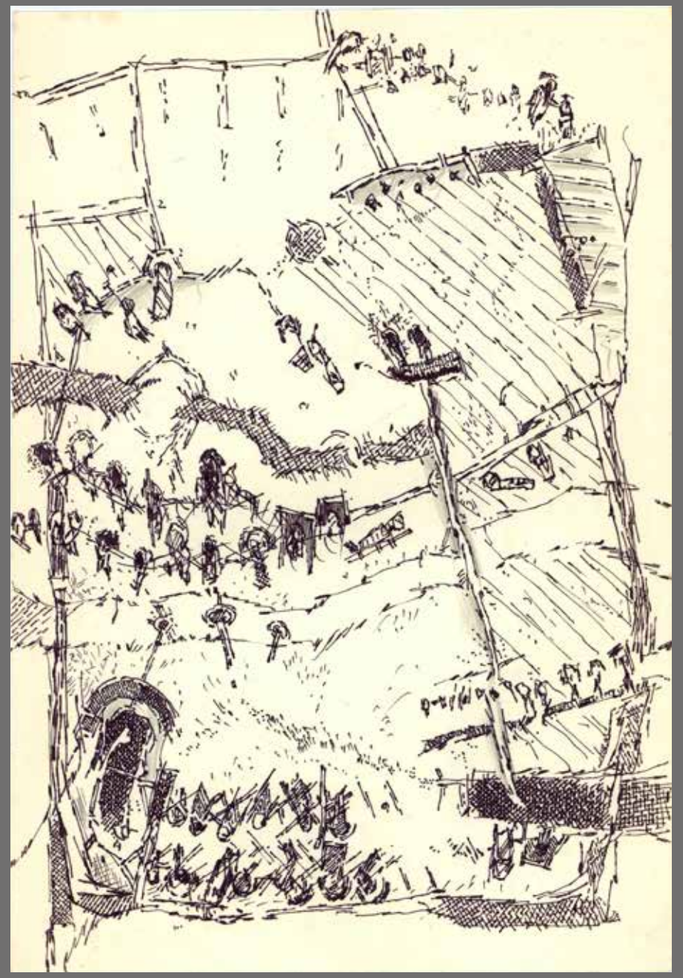

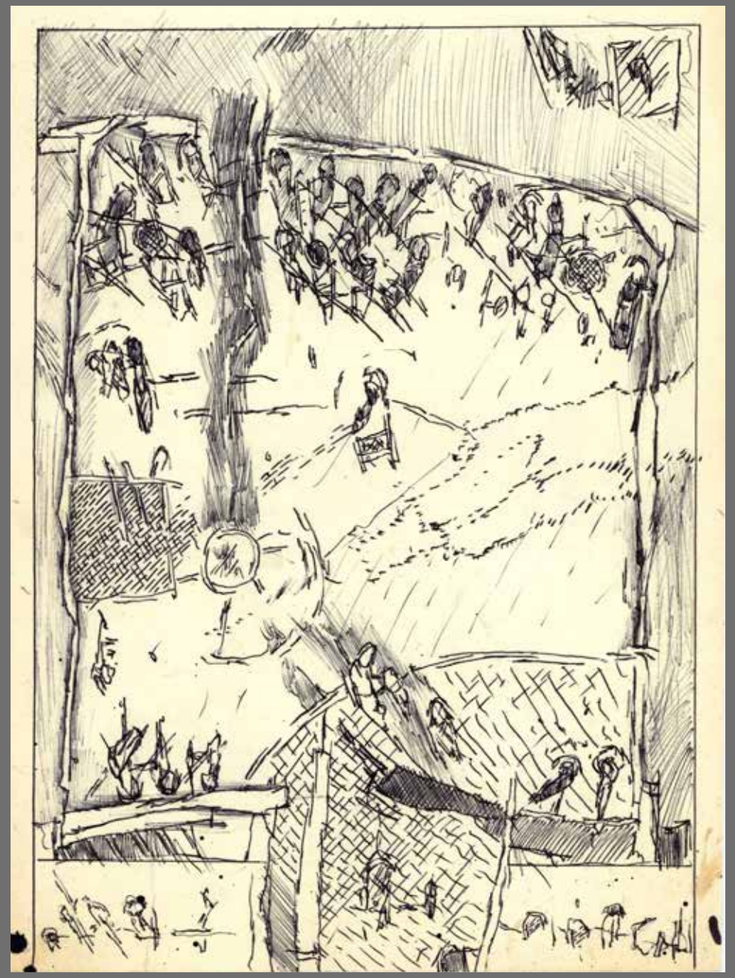

Рисунка 11, 1982
туш на хартия
21 X 29 см

Drawing 11, 1982
ink on paper
21 X 29 cm

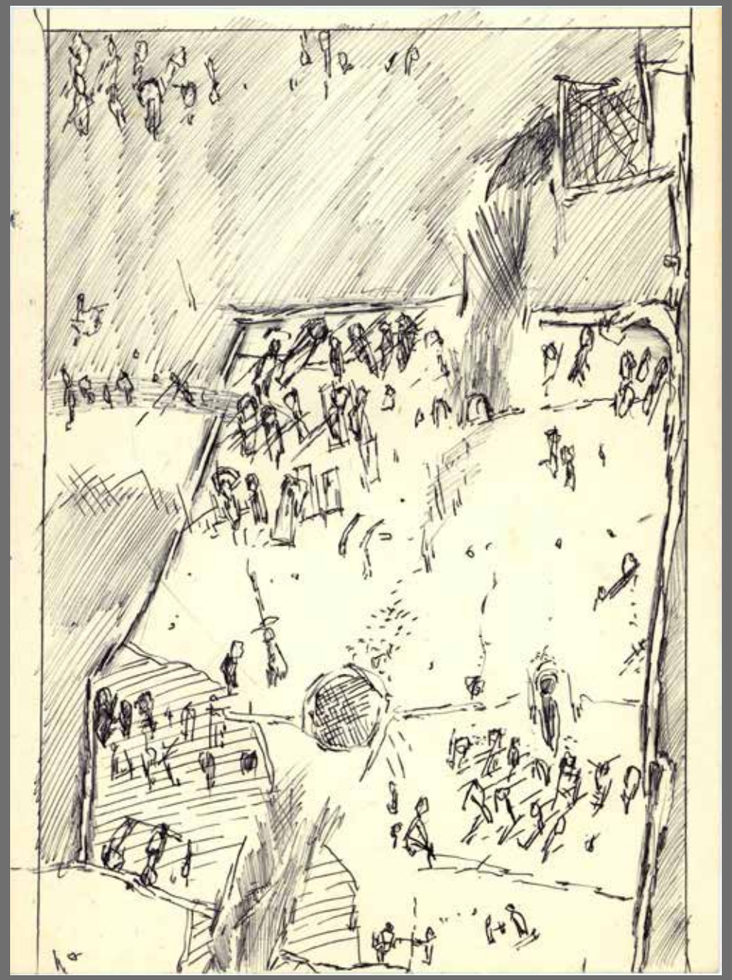

Рисунка 12, 1982
туш на хартия
22 X 30 см

Drawing 12, 1982
ink on paper
22 X 30 cm

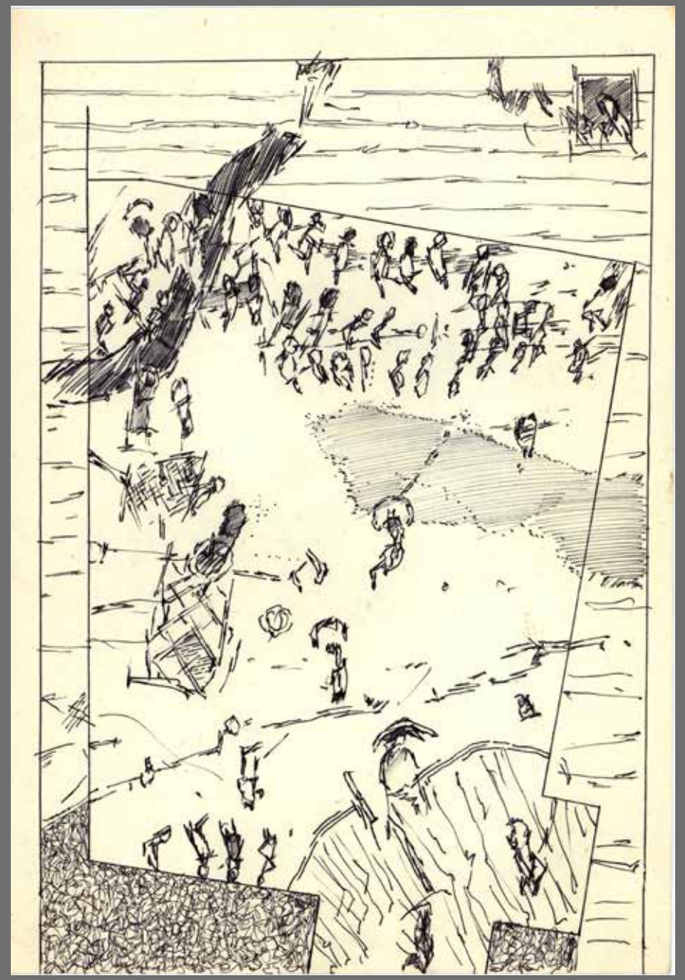

Рисунка 13, 1982
туш на хартия
22 X 31 см

Drawing 13, 1982
ink on paper
22 X 31 cm

рисунки 1983

Рисунка 30, 1983
молив, мастило на хартия
22 X 32 см

Drawing 30, 1983
pencil, ink on paper
22 X 32 cm

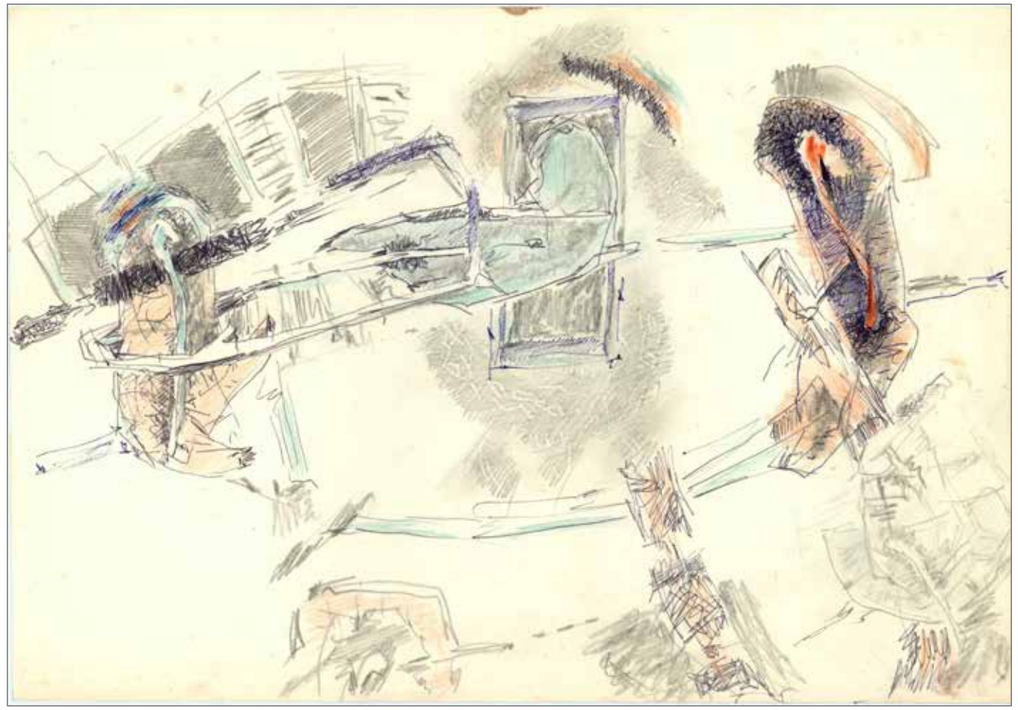

Рисунка 28, 1983
мастило, молив на хартия
22 X 32 см

Drawing 28, 1983
in, pencil on paper
22 X 32 cm

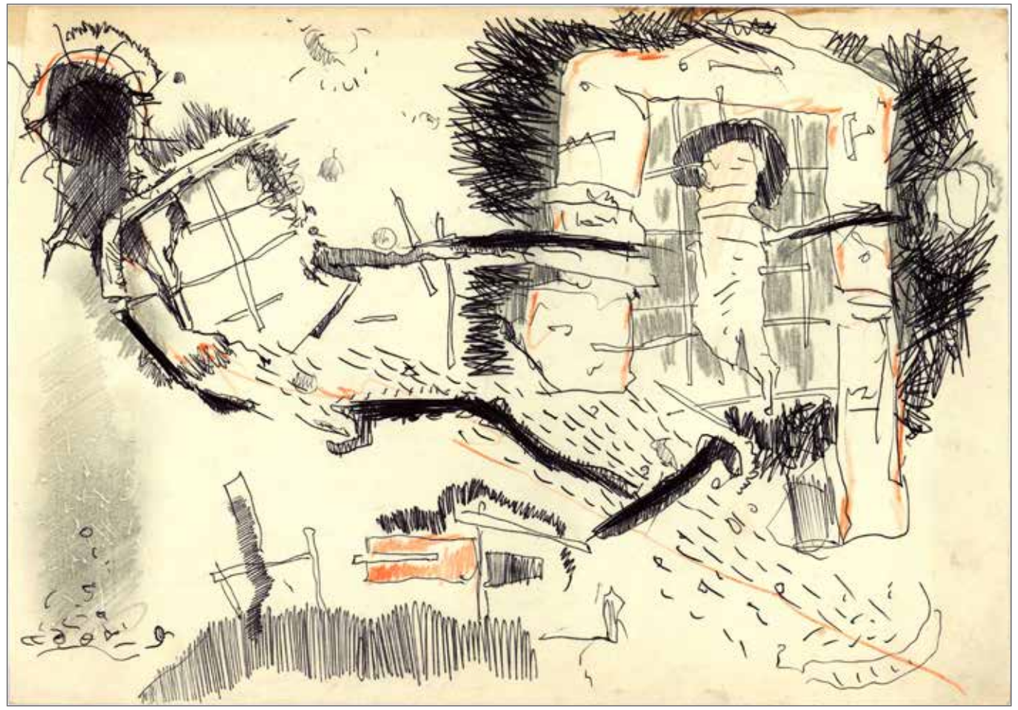

Рисунка 25, 1983
мастило, молив на хартия
22 X 32 см

Drawing 25, 1983
ink, pencil on paper
22 X 32 cm

Рисунка 32, 1983
молив, мастило на хартия
22 X 32 см

Drawing 32, 1983
pencil, ink on paper
22 X 32 cm

Рисунка 24, 1983
мастило, молив на хартия
22 X 32 см

Drawing 24, 1983
ink, pencil on paper
22 X 32 cm

Рисунка 34, 1983
молив, мастило на хартия
22 X 32 см

Drawing 34, 1983
pencil, ink on paper
22 X 32 cm

Рисунка 22, 1983
мастило, молив на хартия
22 X 32 см

Drawing 22, 1983
ink, pencil on paper
22 X 32 cm

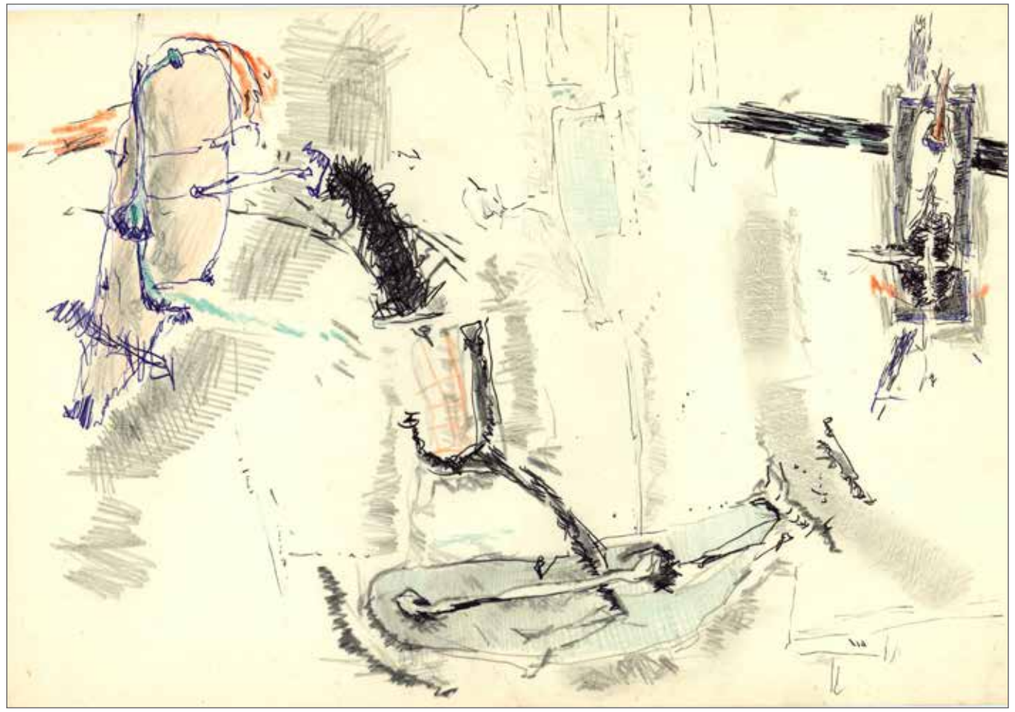

Рисунка 23, 1983
мастило, молив на хартия
22 X 32 см

Drawing 23, 1983
ink, pencil on paper
22 X 32 cm

Рисунка 31, 1983
молив, мастило на хартия
22 X 32 см

Drawing 31, 1983
pencil, ink on paper
22 X 32 cm

Рисунка 26, 1983
туш на хартия
22 X 32 см

Drawing 26, 1983
ink on paper
22 X 32 cm

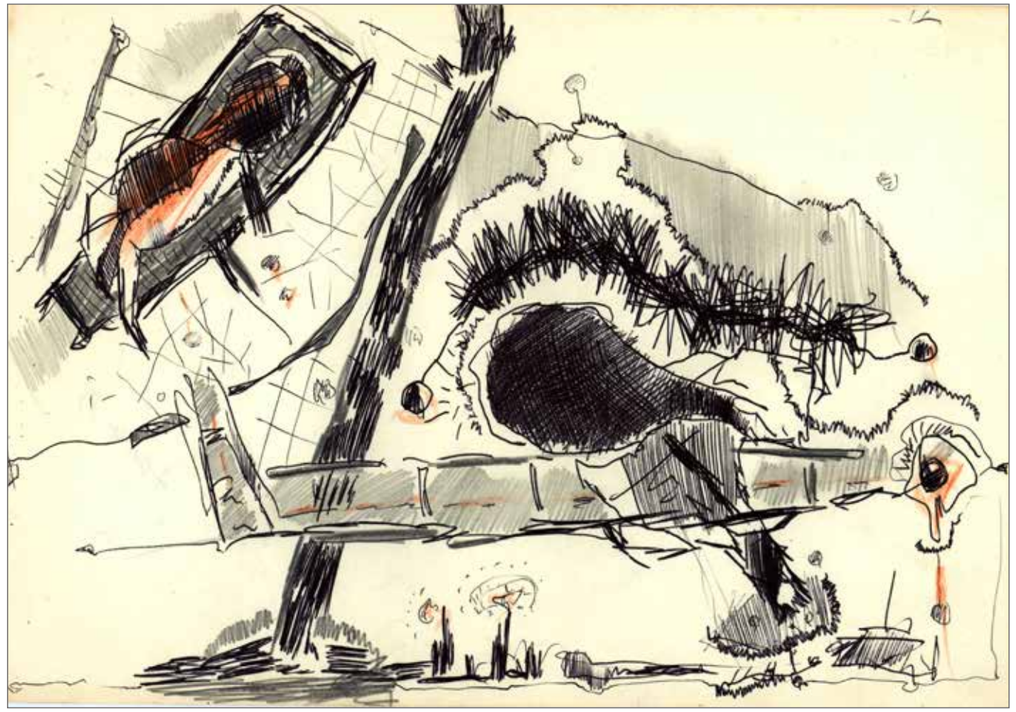

Рисунка 29, 1983
мастило, молив, на хартия
22 X 32 см

Drawing 29, 1983
ink, pencil on paper
22 X 32 cm

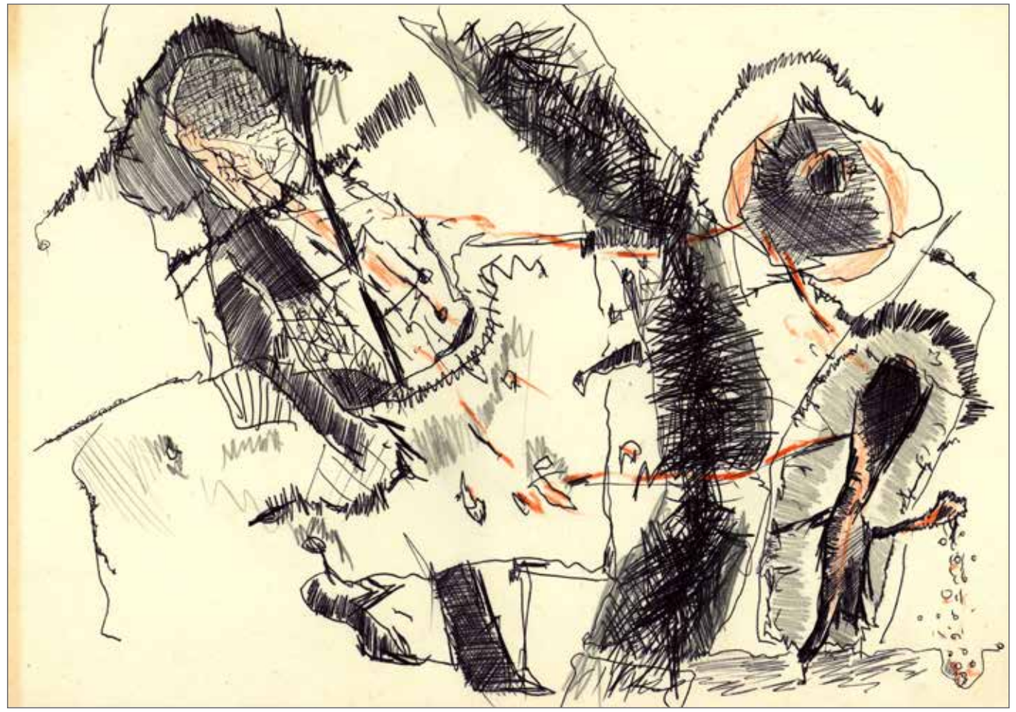

Рисунка 27, 1983
туш, молив на хартия
22 X 32 см

Drawing 27, 1983
ink, pencil on paper
22 X 32 cm

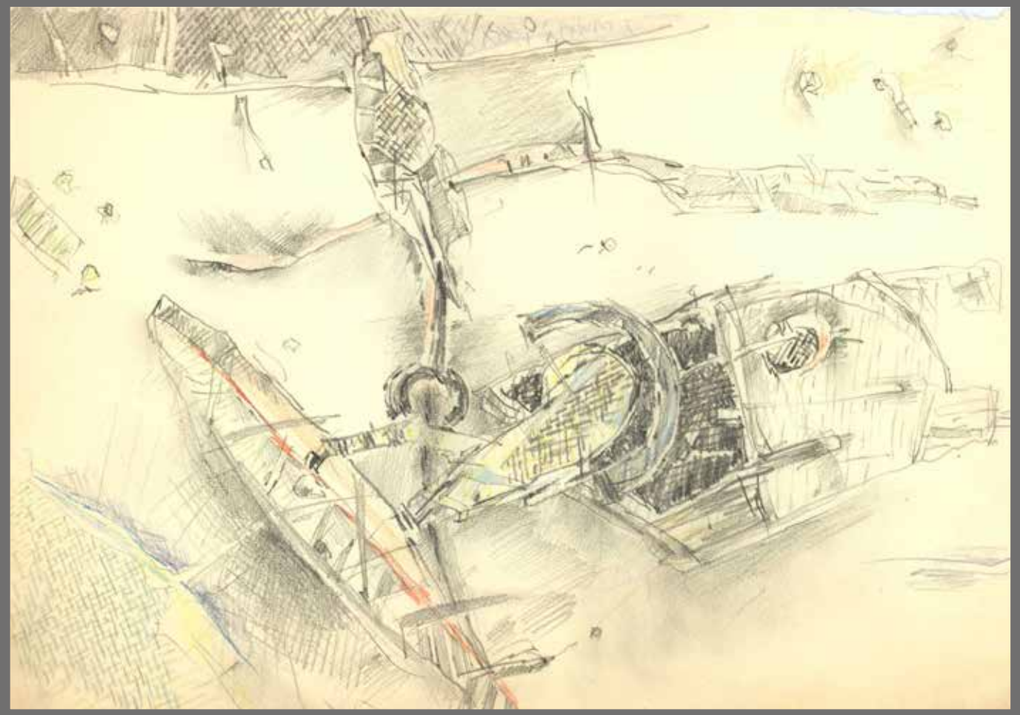

Рисунка 44, 1984
молив на хартия
24 X 34 см

Drawing 44, 1984
pencil on paper
24 X 34 cm

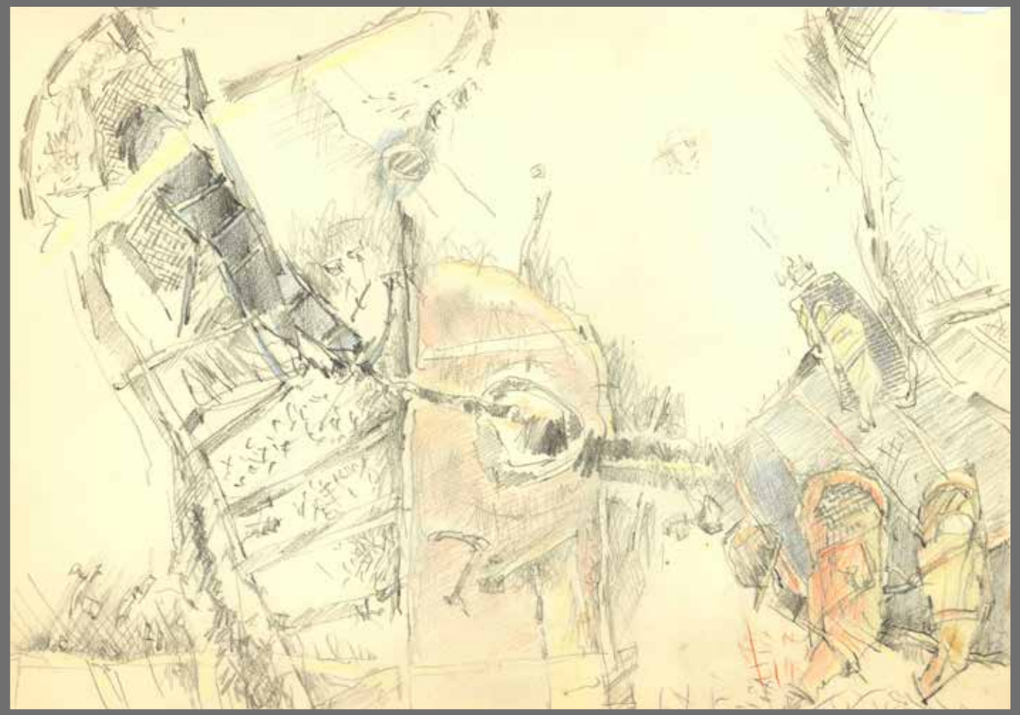

Рисунка 43, 1984
молив на хартия
24 X 34 см

Drawing 43, 1984
pencil on paper
24 X 34 cm

Рисунка 42, 1984
молив на хартия
22 X 32 см

Drawing 42, 1984
pencil on paper
22 X 32 cm

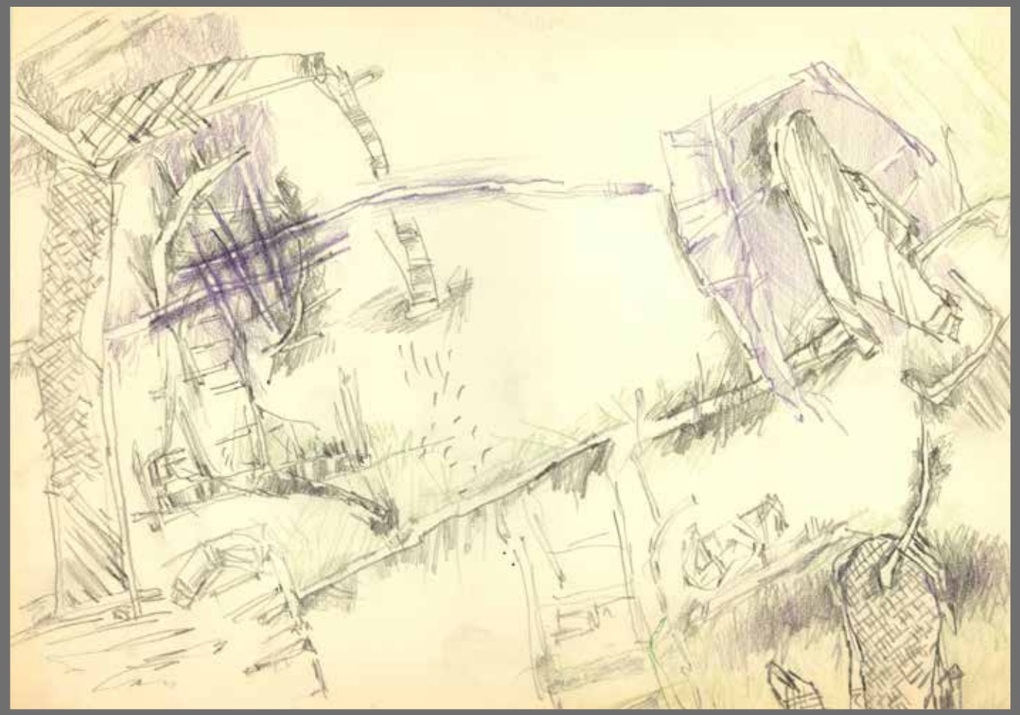

Рисунка 41, 1984
молив на хартия
24 X 34 см

Drawing 41, 1984
pencil on paper
24 X 34 cm

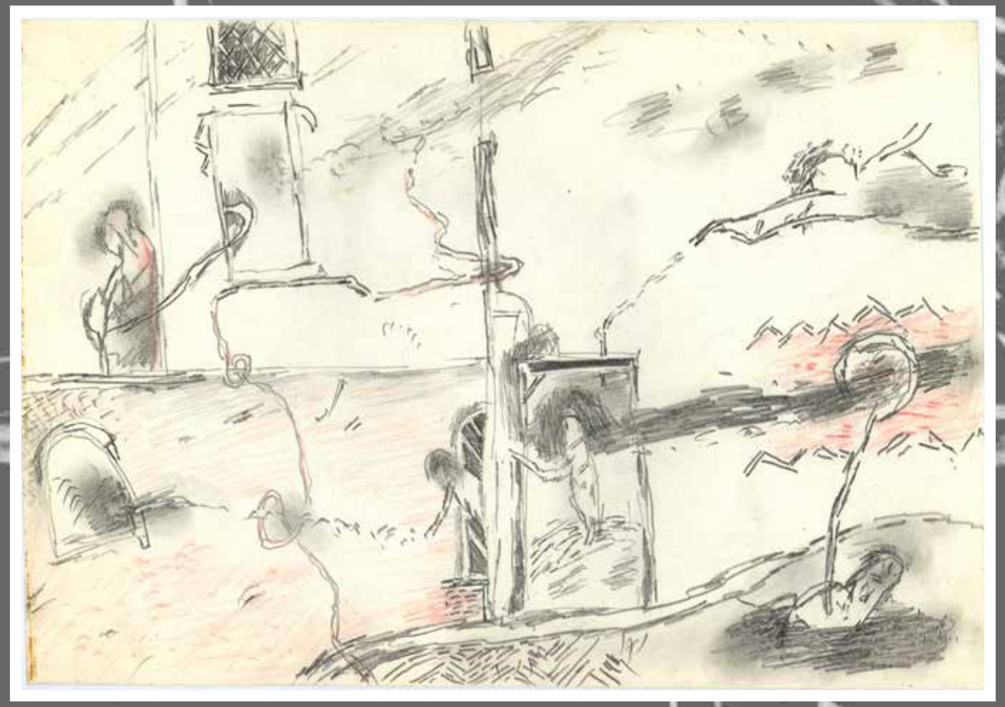

Рисунка 57, 1985
молив на хартия
21 X 31см

Drawing 57, 1985
pencil on paper
21 X 31cm

Рисунка 53, 1985
молив на хартия
21 X 31см

Drawing 52, 1985
pencil on paper
21 X 31cm

Рисунка 27, 1983
туш, молив на хартия
22 X 32 см

Drawing 27, 1983
ink , pencil on paper
22 X 32 cm

Трябваше да обича всичко, така както може да обича Създателя.
Така обичаме и жената, която знае не всичко за слелото си.
Така обичаме и кучето на жената, което не го ухапа,
така обичаме и онзи, дето влизаше по ... и си вземаше своето.
Дай на кесаря кесариевото.
(на всекиго неговото си).
Ако не можеш – обичай го.

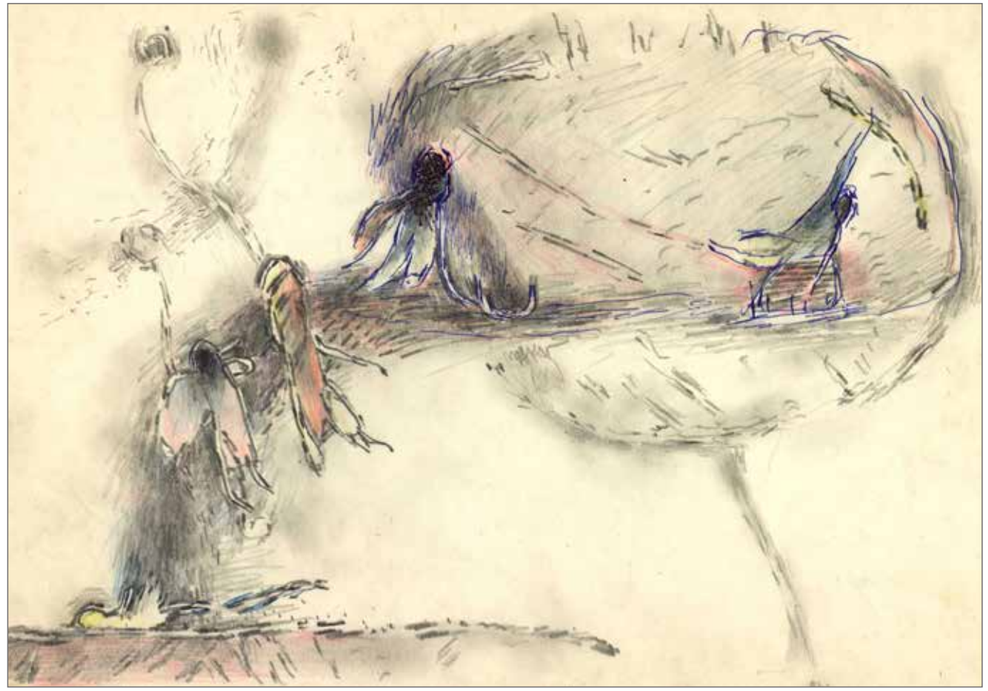

Рисунка 58, 1985
молив, мастило на хартия
21 X 31см

Drawing 58, 1985
pencil, ink on paper
21 X 31cm

Рисунка 52, 1985
молив на хартия
21 X 31см

Drawing 52, 1985
pencil on paper
21 X 31cm

Рисунка 56, 1985
молив на хартия
21 X 31см

Drawing 56, 1985
pencil on paper
21 X 31cm

Рисунка 51, 1985
молив на хартия
21 X 31см

Drawing 51, 1985
pencil on paper
21 X 31cm

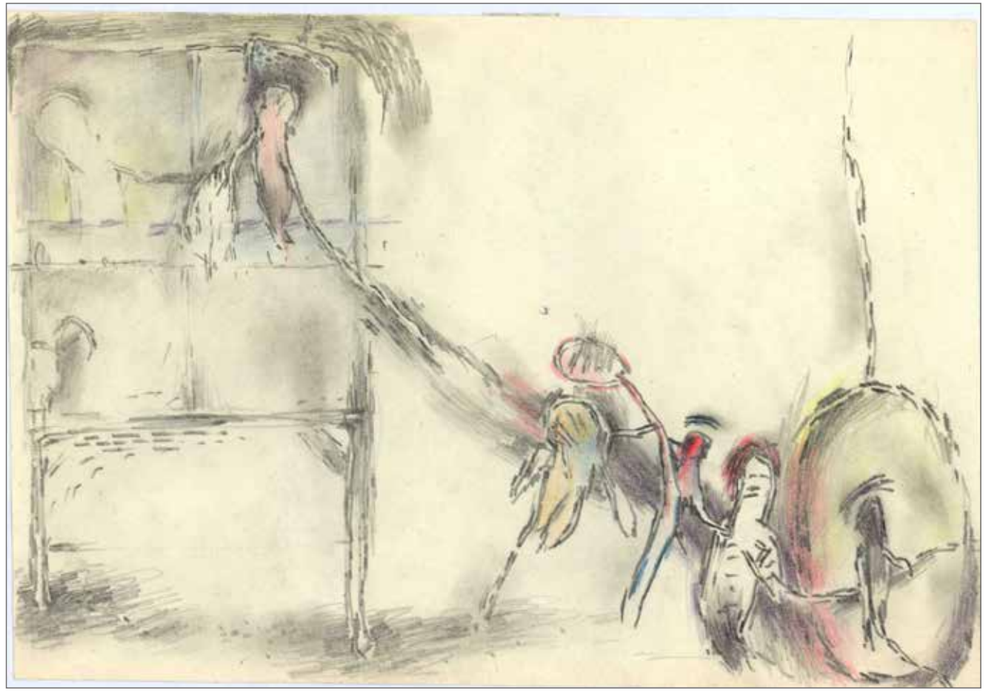

Рисунка 55, 1985
молив на хартия
21 X 31см

Drawing 55, 1985
pencil on paper
21 X 31cm

Рисунка 54, 1985
молив на хартия
21 X 31см

Drawing 54, 1985
pencil on paper
21 X 31cm

рисунки 1986

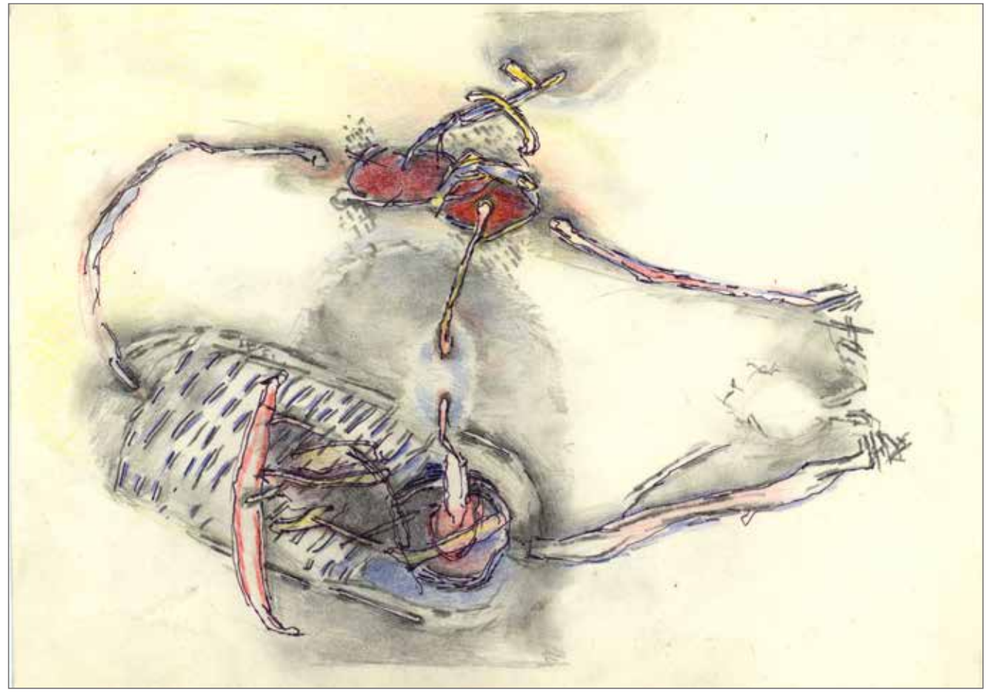

Рисунка 62, 1986
мастило, молив на хартия
22 X 32см

Drawing 62, 1986
ink , pencil on paper
22 X 32 cm

Рисунка 67, 1986
молив, мастило на хартия
22 X 32см

Drawing 67, 1986
pencil, ink on paper
22 X 32 cm

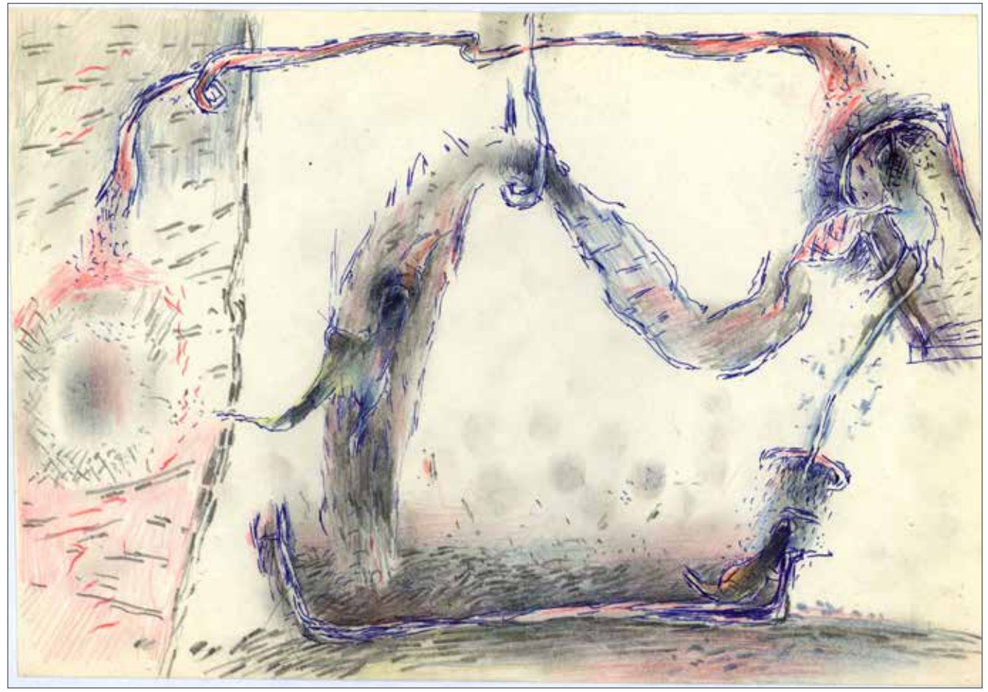

Рисунка 61, 1986
мастило, молив на хартия
22 X 32см

Drawing 61, 1986
ink , pencil on paper
22 X 32 cm

Рисунка 63, 1986
мастило, молив на хартия
22 X 32см

Drawing 63, 1986
ink, pencil on paper
22 X 32 cm

Рисунка 64, 1986
молив, мастило на хартия
32 X 22 см

Drawing 64, 1986
pencil, ink on paper
32 X 22 cm

Рисунка 65, 1986
молив, мастило на хартия
22 X 32см

Drawing 65, 1986
pencil, ink on paper
22 X 32 cm

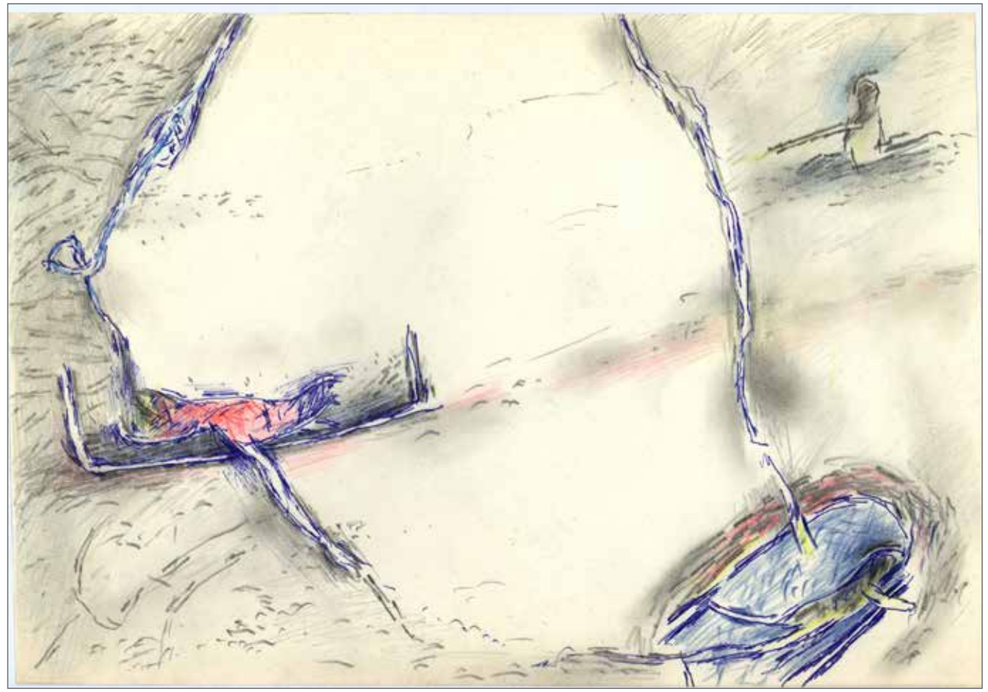

Рисунка 66, 1986
молив, мастило на хартия
22 X 32см

Drawing 66, 1986
pencil, ink on paper
22 X 32 cm

Рисунка 60, 1986
мастило, молив на хартия
22 X 32см

Drawing 60, 1986
ink , pencil on paper
22 X 32 cm

рисунки 1987

Ритуал VI, 1987
молив, пастел на хартия
50 X 60 см

Ritual VI, 1987
pencil, pastel on paper
50 X 60 cm

Мистерии, 1987
молив, пастел на хартия
44 X 58 см

Mysteries, 1987
pencil, pastel on paper
44 X 58 cm

Ритуал I, 1987
молив, пастел на хартия
60 X 50 см

Ritual I, 1987
pencil, pastel on paper
60 X 50 cm

Ритуал II, 1987
молив, пастел на хартия
60 X 50 см

Ritual II, 1987
pencil, pastel on paper
60 X 50 cm

Ритуал III, 1987
молив, пастел на хартия
60 X 50 см

Ritual III, 1987
pencil, pastel on paper
60 X 50 cm

Ритуал IV, 1987
молив, пастел на хартия
60 X 50 см

Ritual IV, 1987
pencil, pastel on paper
60 X 50 cm

Ритуал V, 1987
молив, пастел на хартия
60 X 50 см

Ritual V, 1987
pencil, pastel on paper
60 X 50 cm

Ритуал VIII, 1987
молив, пастел на хартия
50 X 60 см

Ritual VIII, 1987
pencil, pastel on paper
50 X 60 cm

Ритуал VII, 1987
молив, пастел на хартия
50 X 60 см

Ritual VII, 1987
pencil, pastel on paper
50 X 60 cm

рисунки 1988

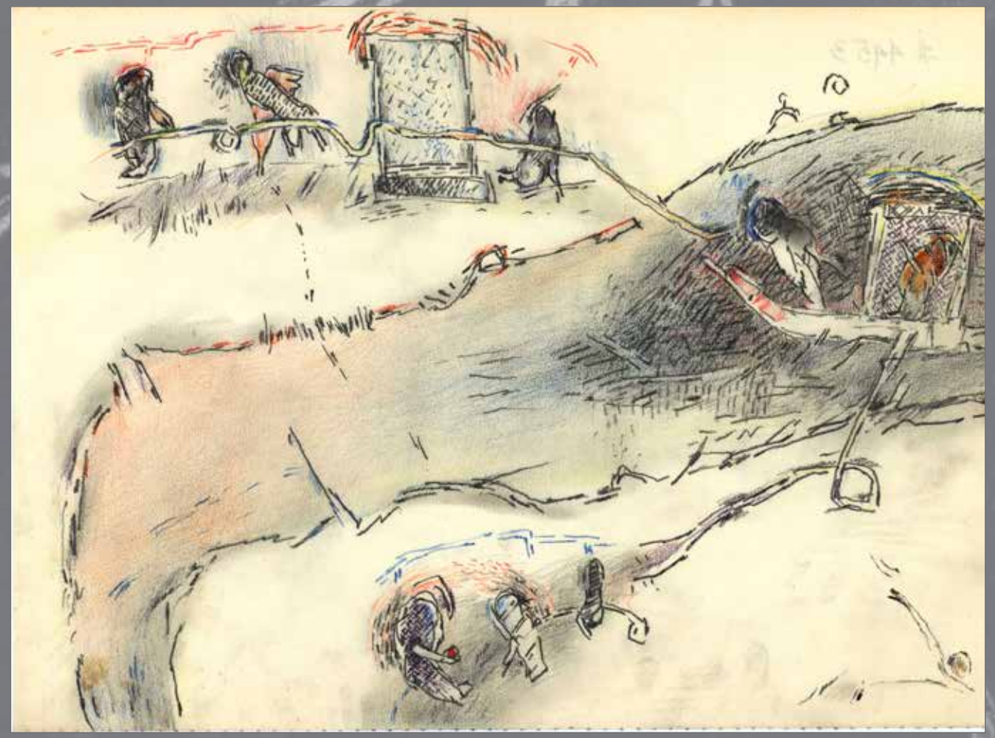

Ритуал XI, 1988
молив, пастел на хартия
28 X 37 см

Ritual XI, 1988
pencil, pastel on paper
28 X 37 cm

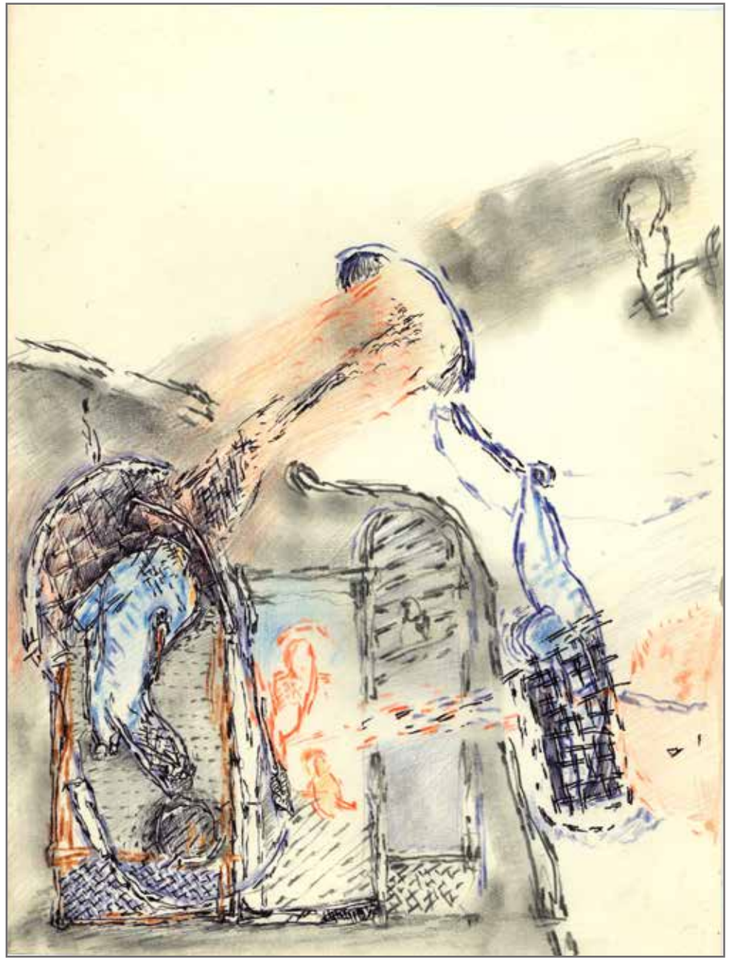

Рисунка 71, 1988
молив, мастило на хартия
29 X 21 см

Drawing 71, 1988
pencil, ink on paper
29 X 21 cm

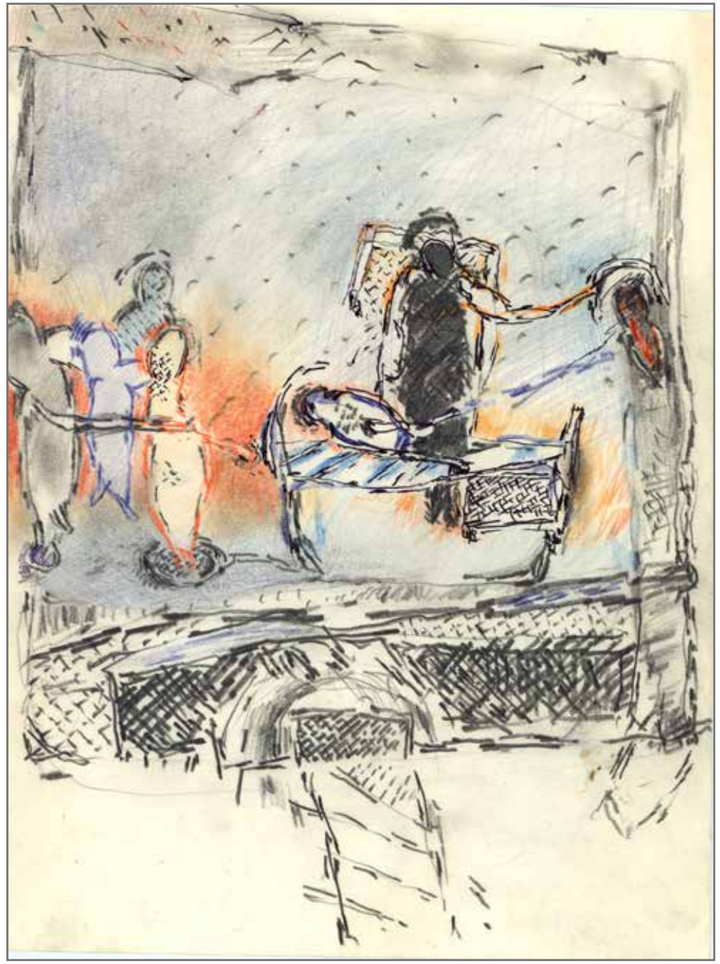

Рисунка 73, 1988
молив, мастило на хартия
29 X 21 см

Drawing 73, 1988
pencil, ink on paper
29 X 21 cm

Напрежение, 1988
молив, пастел на хартия
40 X 55 см

Tension, 1988
pencil, pastel on paper
40 X 55 cm

Композиция, 1988
молив, пастел на хартия
40 X 52 см

Composition, 1988
pencil, pastel on paper
27 X 40 cm

Ритуал X, 1988
молив, пастел на хартия
27 X 40 см

Ritual X, 1988
pencil, pastel on paper
27 X 40 cm

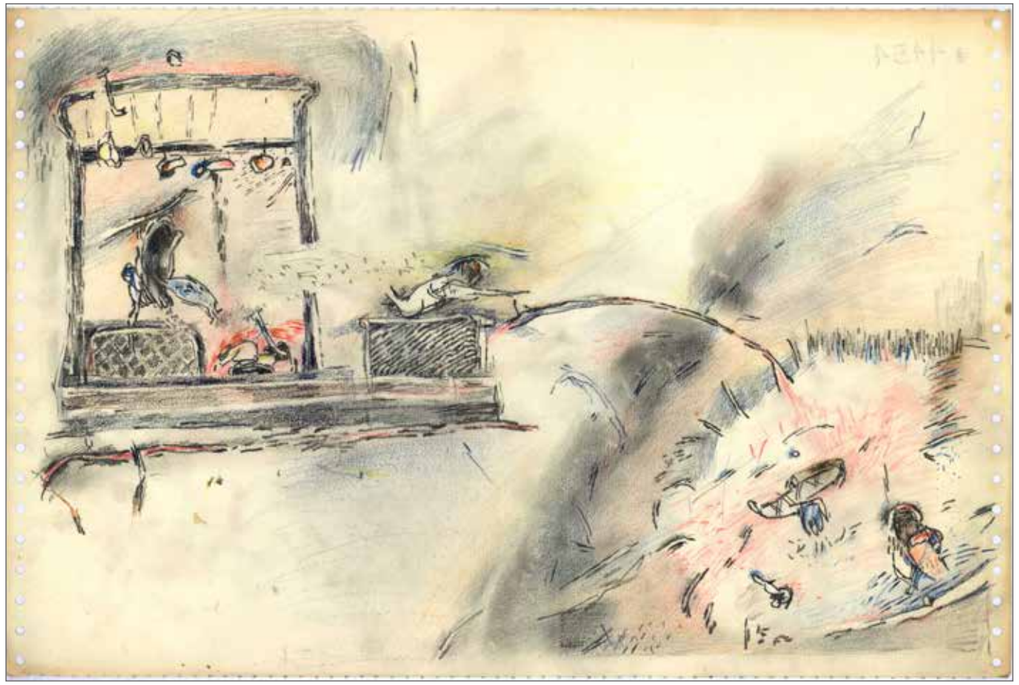

Ритуал XII, 1988
молив, пастел на хартия
27 X 40 см

Ritual XII, 1988
pencil, pastel on paper
27 X 40 cm

Пътища, 1988
молив, пастел на хартия
68 X 50 см

Pathways, 1988
pencil, pastel on paper
68 X 50 21 X 29

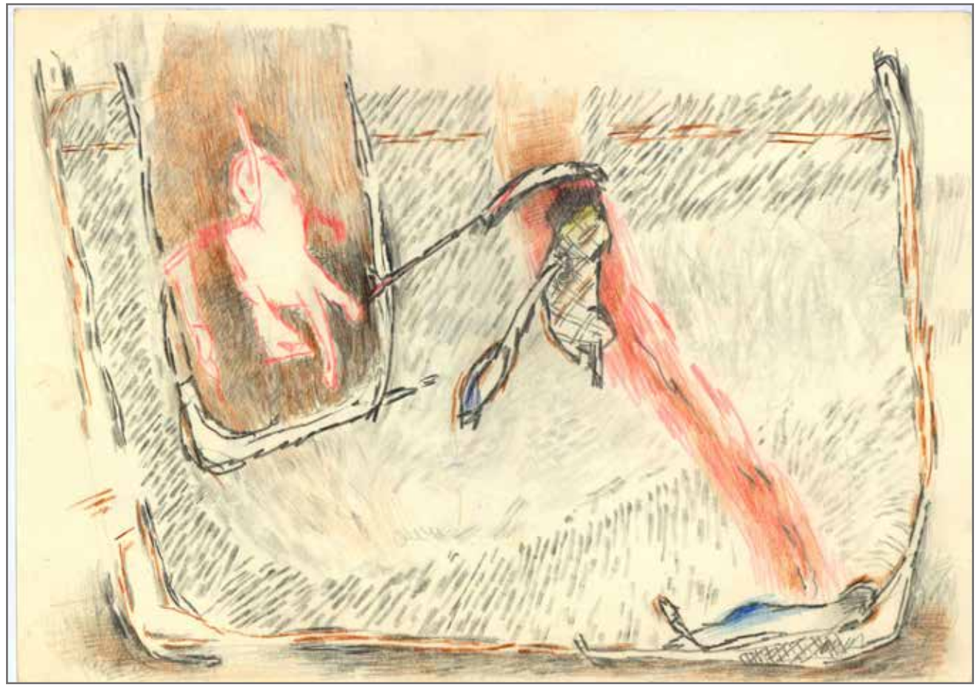

Рисунка 74, 1988
молив на хартия
29 X 21 см

Drawing 73, 1988
pencil on paper
29 X 21 cm

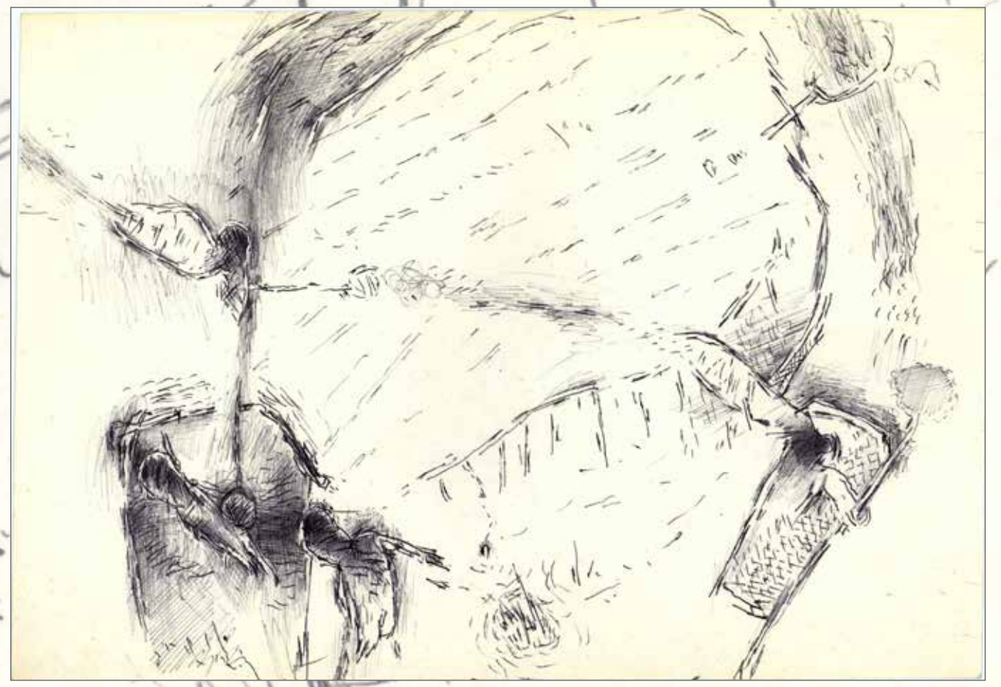

Рисунка 83, 1990
мастило на хартия
21 X 31 см

Drawing 83, 1990
ink on paper
21 X 31 cm

Рисунка 80, 1990
мастило на хартия
21 X 29 см

Drawing 80, 1990
ink on paper
21 X 29 cm

Рисунка 84, 1990
мастило на хартия
21 X 31 см

Drawing 84, 1990
ink on paper
21 X 31 cm

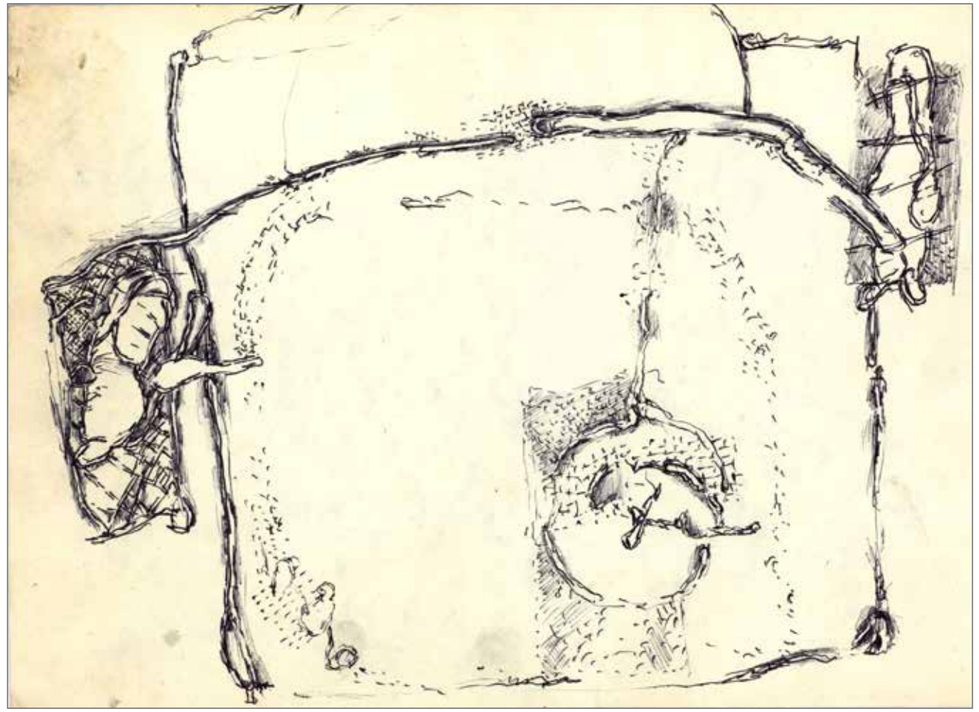

Рисунка 85, 1990
мастило на хартия
21 X 29 см

Drawing 85, 1990
ink on paper
21 X 29 cm

Рисунка 82, 1990
мастило, молив на хартия
22 X 29 см

Drawing 82, 1990
ink , pencil on paper
22 X 29 cm

Рисунка 96, 1990
молив, мастило на хартия
21 X 30 см

Drawing 96, 1990
Pencil, ink on paper
21 X 30 cm

Рисунка 91, 1990
молив на хартия
30 X 21 см

Drawing 83, 1990
pencil on paper
30 X 21 cm

Рисунка 93, 1990
молив на хартия
30 X 21 см

Drawing 93, 1990
pencil on paper
30 X 21 cm

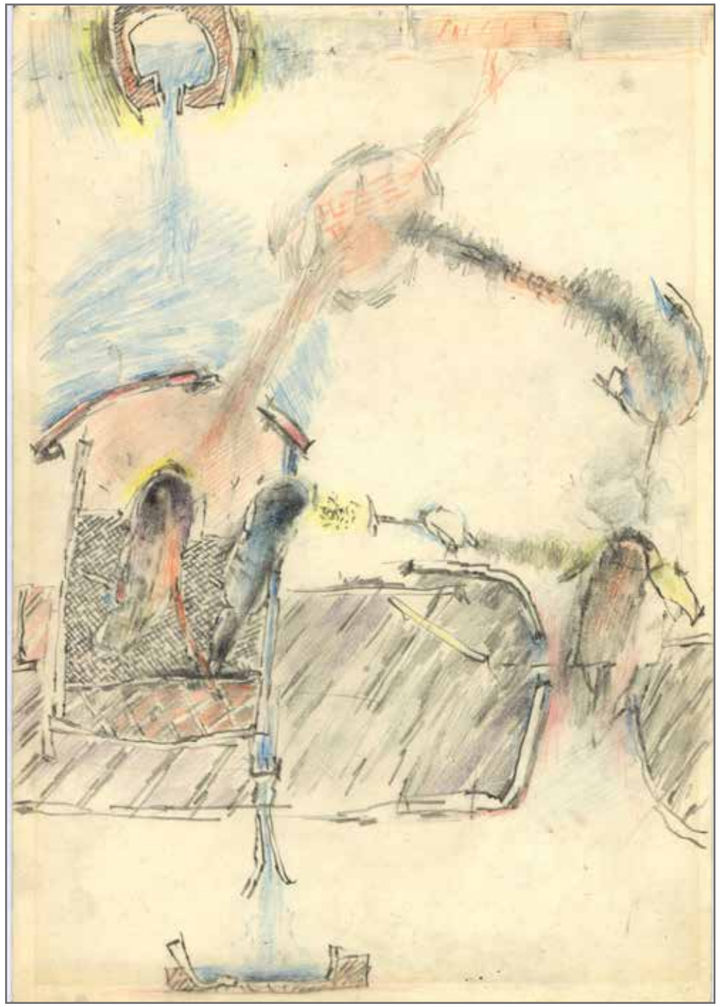

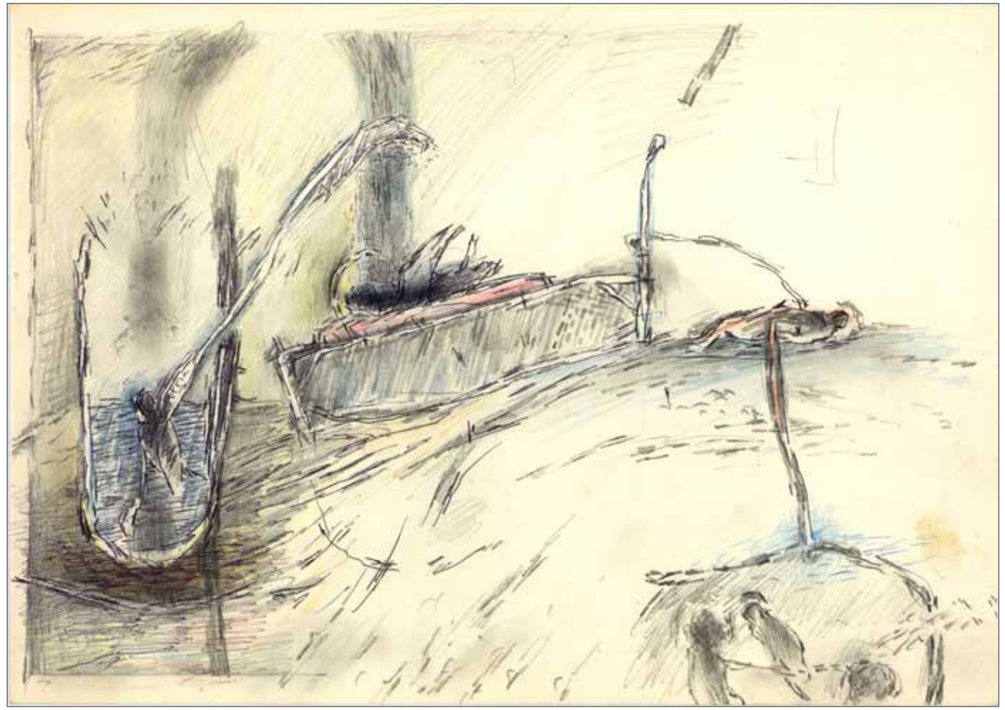

Рисунка 97, 1990
молив, мастило на хартия
21 X 30 см

Drawing 97, 1990
pencil, ink on paper
21 X 30 cm

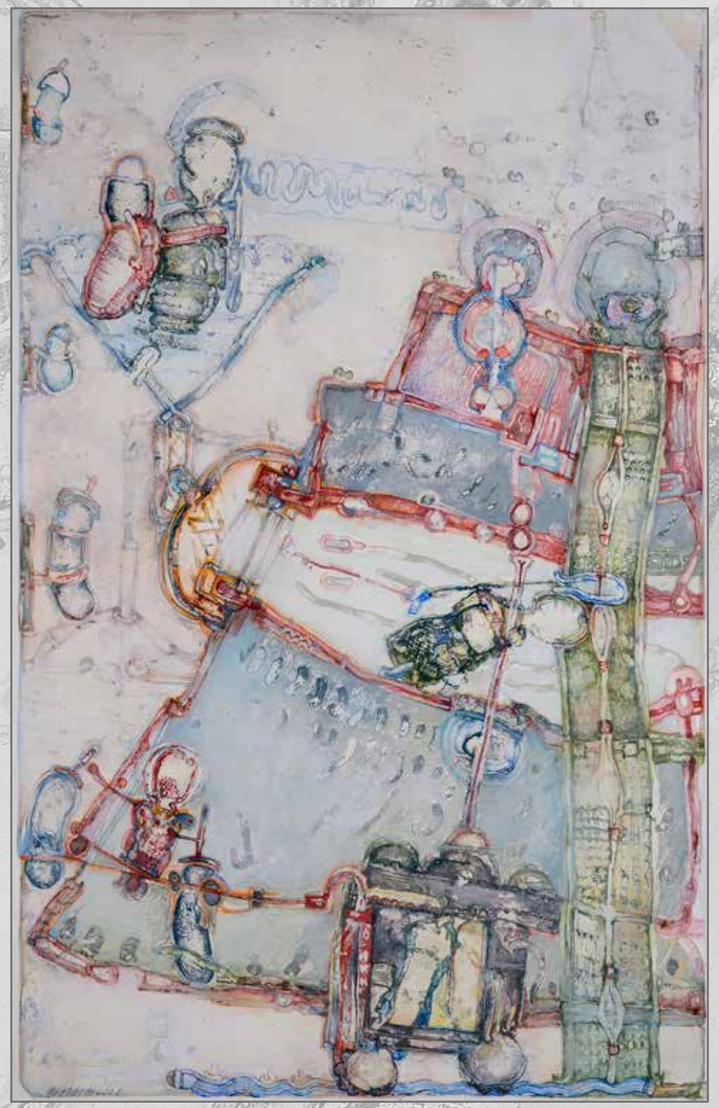

Изпитание, 1990
темпера на хартия
43 X 34 см

Tribulation, 1990
tempera on paper
43 X 34 cm

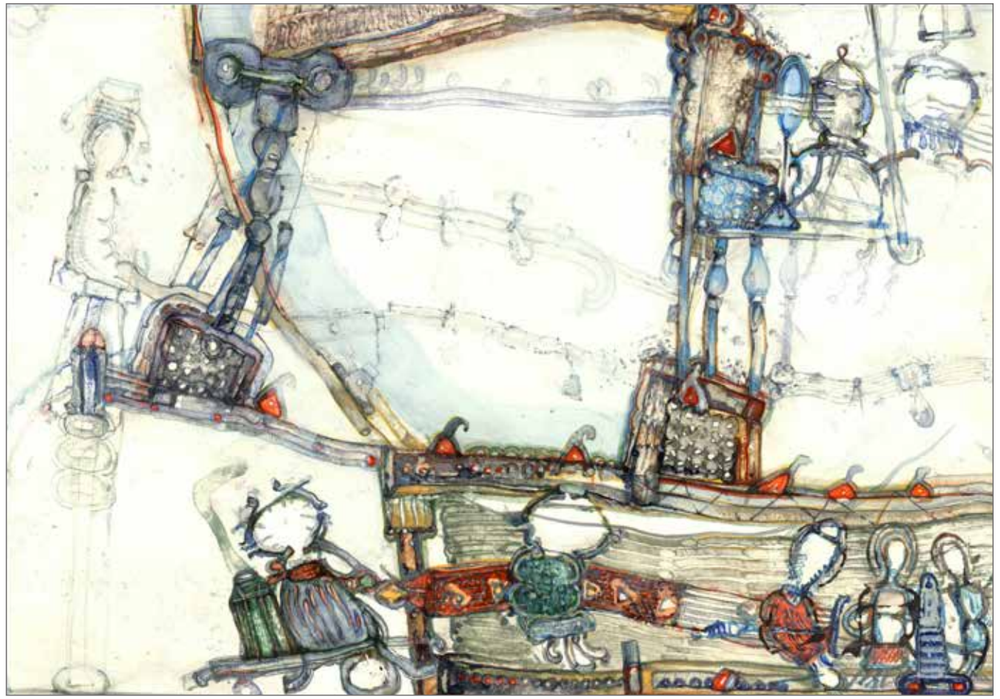

Възможности I, 1991
темпера на хартия
26 X 37 см

Possibilities I, 1991
tempera on paper
26 X 37 cm

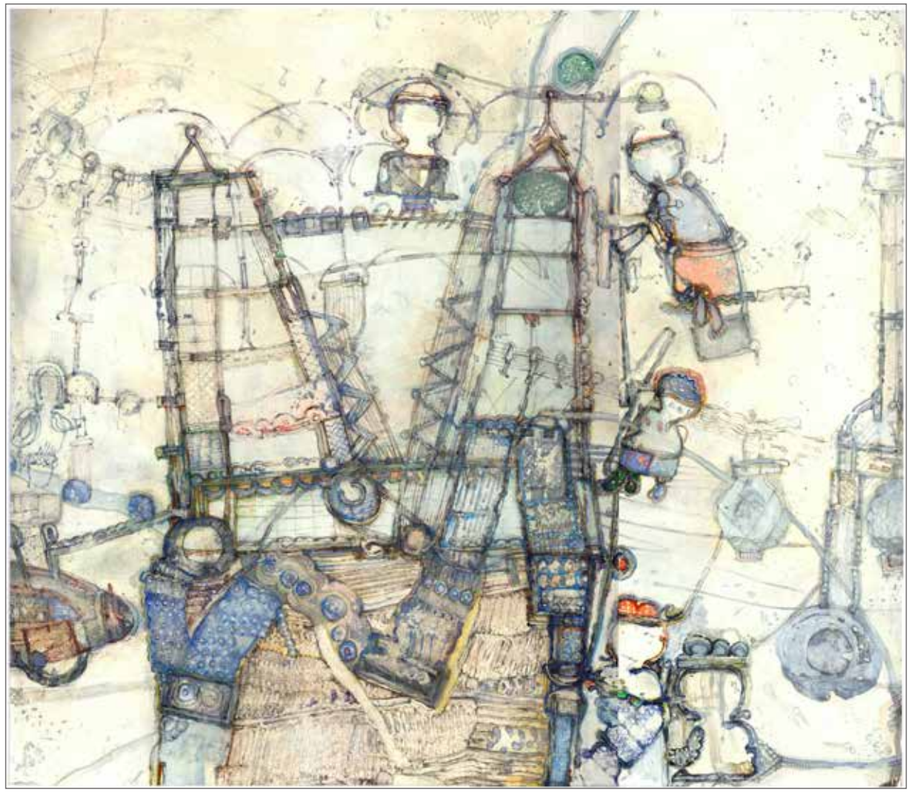

Възможности II, 1991
темпера на хартия
37 X 37 см

Possibilities II, 1991
tempera on paper
37 X 37 cm

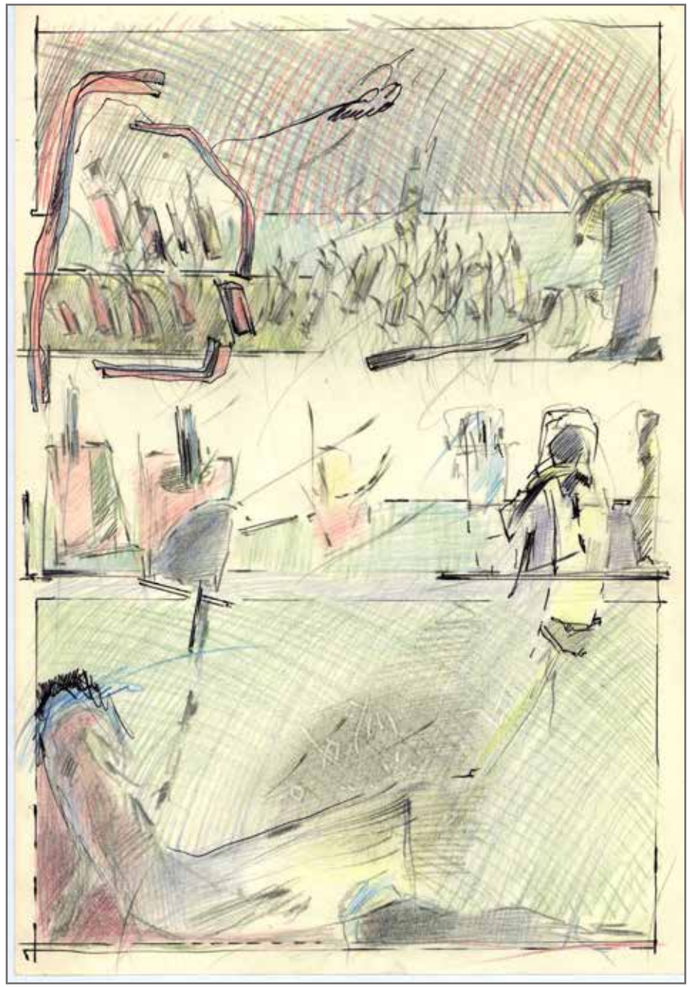

Рисунка 155, 1992
туш, молив на хартия
32 X 22 см

Drawing 155, 1992
ink, pencil, ink on paper
32 X 22 cm

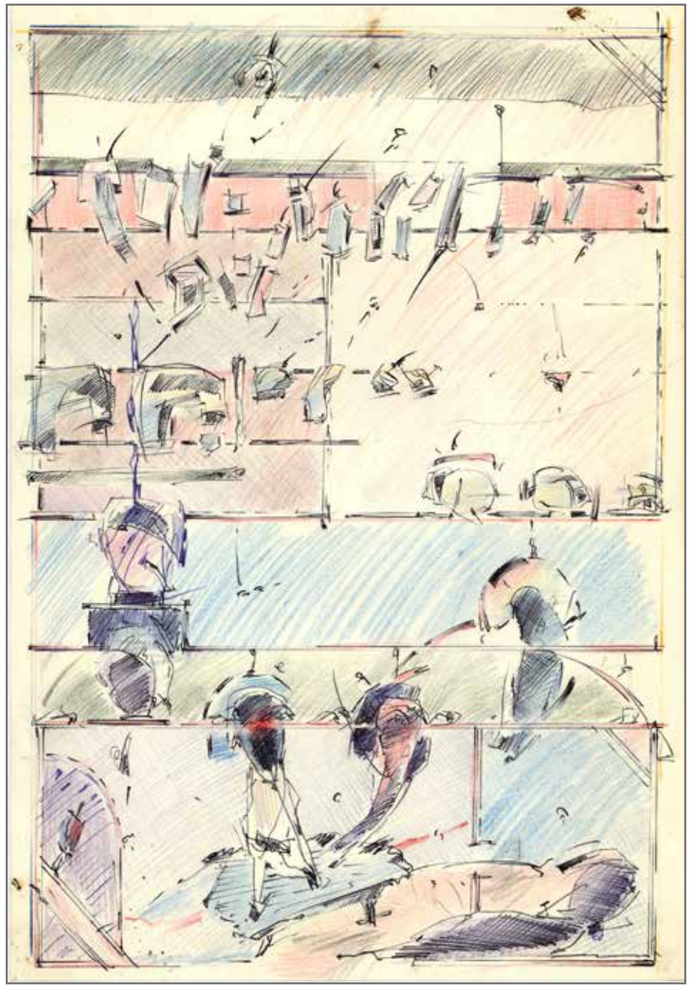

Рисунка 156, 1992
туш, молив на хартия
32 X 22 см

Drawing 156, 1992
ink, pencil, ink on paper
32 X 22 cm

Възлизане, 1992
темпера на хартия
50 X 70 см

Ascension, 1992
tempera on paper
50 X 70 cm

Рафи Шехирян

Първо издание

Автори:
проф. Аксиния Джурова, Цветан Колев,
Филип Зидаров, Румен Серафимов

Съставители:
Галина Шехирян, Джулиян Шехирян

Превод на английски:
Силвия Филипова, Владимир Левчев,
Джулиян Шехирян

Фотографи:
Никифор Хараламбиев, Емил Спасов

Коректори:
Надежда Петкова, Евелина Келбечева

Художник:
Кирил Гогов

Предпечат:
студио „Арс МММ“

Полиграфическа изработка:
„Джи Пойнт“

Формат: 12 от 70x100
Тираж: 130
Подвързия: брошура

ISBN